

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра політології та соціології

Кваліфікаційна робота
на тему:
«Особливості співпраці між Україною та Європейським Союзом на
сучасному етапі»

Виконала: студентка IV курсу
Факультету історії, політології та
міжнародних відносин
спеціальності 291 Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії
Іванюк Алла Миколаївна

Науковий керівник:
доц. Крет Роман Михайлович

Рецензент:
проф. Юськів Богдан Миколайович

З М І С Т

Перелік умовних скорочень	3
Вступ	4
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи та джерельна база дослідження	9
1.1. Теоретико-концептуальні засади дослідження	9
1.2. Джерельна база та стан наукової розробки проблеми	17
Розділ 2. Реалізація євроінтеграційної політики України	22
2.1. Нормативно-правове та організаційне забезпечення співпраці України та Європейського союзу (ЄС)	22
2.2. Характеристика сучасного стану ЄС	29
2.3. Специфіка відносин Україна - ЄС	37
Розділ 3 Перспективи розвитку співпраці Україна – ЄС на сучасному етапі	46
3.1. Аналіз вебсайту Представництва ЄС в Україні	46
3.2. Подальші перспективи розвитку відносин між Україною та ЄС	52
Висновки	61
Список використаних джерел	65
Додатки	74

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ГАТТ / СОТ – Генеральна угода з тарифів і торгівлі Світової організації торгівлі

ЄВРОНЕСТ – парламентська асамблея Східного партнерства

ЄЕСК – Європейський економічний і соціальний комітет

ЄПС – Європейська політика сусідства

ЄС – Європейський Союз

МСБ – малий та середній бізнес

ПВЗВТ – поглиблена та всеохопна зона вільної торгівлі

ПДА – Порядок денний асоціації ЄС – Україна

РФ – Російська Федерація

СхП – Східне партнерство

СОТ – Світова організація торгівлі

УА – Угода про асоціацію

УНП ФГС СхП – Українська національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства

УПС – Угода про партнерство і співробітництво

ВСТУП

Актуальність теми. Історичним минулим України, її географічним становищем, наявністю культурних традицій європейської цивілізації визначено, що наша держава є насамперед європейською державою. Тому прагнення України до європейської інтеграції є цілком природним та закономірним. Такий вибір країна зробила ще від початку своєї незалежності – про що йдеться і в офіційних документах і в заявах політичних осіб. Бажання України вступити до Євросоюзу обумовлено такими факторами: інституційна європейська інтеграція визначає подальшу політичну стабільність, економічне зростання та забезпечення добробуту громадян, верховенство права, забезпечення прав і свобод людини.

Проте необхідно відзначити, що бажання України наблизитися до країн Європи на умовах повноцінного партнерства не було від початку позитивно сприйнято Євросоюзом. Це обумовлено рядом причин, зокрема це низька результативність та непослідовність у проведенні реформ, існування корупції, суперечлива «багатовекторність» у зовнішній політиці України. Незважаючи на постійні заяви нашої держави, про участь в євроінтеграційних процесах та офіційне її задекларування Указом Президента України від 11.06.1998 р., коли було затверджено Стратегію інтеграції України до ЄС, країни Європейського Союзу були непослідовними у відносинах з Україною через відсутність системного підходу до побудови взаємних стосунків з нашою державою. Наприкінці 90-х років ХХ ст. Україна опинилася в ситуації, коли країни Заходу сприймали нашу державу, як «нічийну державу» між країнами Західної Європи та Росії, а натомість РФ вбачала Україну виключно як «зону російських інтересів».

Після Революції Гідності 2013 – 2014 рр. в Україні сталися масштабні соціально-політичні та військові зміни (анексія Криму, військовий конфлікт на Сході України, проблема внутрішньоопереміщених осіб, низький рівень впровадження реформ і т.д.), і на жаль, ці зміни не стали сприятливими

факторами у процесі набуття статусу – члена ЄС. Деякі країни ЄС на сьогодні не вбачають Україну потенційним учасником потужного інтеграційного об'єднання в Західній Європі. У стосунках з Європою існує певна невизначеність та незавершеність, які визначаються як внутрішніми проблемами України, так і кризами всередині самого Євросоюзу. Балансування України між Заходом і Сходом, внутрішні проблеми ЄС, небажання окремих країн-членів ЄС псувати стосунки з РФ у сфері економіки й торгівлі, енергозалежність країн ЄС від Росії, непослідовні та половинчаті дії українського істаблішменту в напрямку євроінтеграції, ось головні причини, які призвели до невизначеного європейського українського майбутнього.

Саме тому, враховуючи перераховані вище причини, вивчення поточного стану співпраці Україна – ЄС є на сьогодні актуальним та необхідним, адже європейська інтеграція в будь-якому випадку означає зміни, трансформацію та реформування в усіх сферах життя країни. Це в свою чергу визначає наближення до європейських стандартів та норм демократичної держави, в не залежності від того, чи набуде Україна членства в ЄС, чи ні. Окрім того, розгляд даного питання є актуальним також з огляду на постійне декларування Україною політики євроінтеграції, та з'ясування перспектив розвитку та оновлених форматів взаємодії Україна – ЄС.

Об'єктом дослідження є співпраця України та Європейського Союзу на сучасному етапі.

Предметом – еволюція взаємовідносин України та країн ЄС в умовах кризових та реформаційних явищ сьогодення та їх вплив на зовнішню політику України.

Метою бакалаврської роботи є комплексне дослідження розвитку відносин Україна – ЄС у контексті сучасних євроінтеграційних тенденцій.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

- проаналізувати нормативно-правове та організаційне забезпечення співпраці України та ЄС;

- окреслити основні тенденції процесу трансформації європейської системи;
- встановити основні фактори та чинники, які формують особливості взаємовідносин між Україною та ЄС на сьогодні;
- проаналізувати вебсайт Представництва ЄС в Україні як засіб висвітлення діяльності ЄС в Україні;
- проаналізувати запропоновані експертами подальші перспективи розвитку відносин між Україною та ЄС.

Методи дослідження. У роботі застосовано комплексну методику, що включає в себе філософські, загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень. Основним теоретичним підходом є інституціональний підхід, в рамках якого акцентовано увагу на напрямки співпраці України та Євросоюзу, здійснено вивчення євроінтеграційних процесів в Україні, а також досліджено нормативно-правову базу політики євроінтеграції.

У дослідженні використані емпіричні методи, які передбачають використання статистики, аналіз документів, порівняння тощо, а також застосовано методи, які використовуються як на емпіричному, так і на теоретичному рівнях дослідження (абстрагування, аналіз і синтез, індукція і дедукція).

Також у роботі застосовується сукупність взаємопов'язаних загальних і спеціальних методів: метод системного аналізу; метод порівняльного аналізу; структурно-функціональний метод. Одним із найважливіших методів дослідження є системний підхід дослідження проблеми та історичний підхід.

У роботі використовувалися й інші методи наукового дослідження: метод аналізу статистичних даних; контент-аналіз; моніторинг ЗМІ, сайтів; аналіз результатів емпіричних досліджень тощо. При визначенні джерельної бази використані принципи об'єктивності, історизму, взаємозв'язок загального і конкретного.

Наукова новизна одержаних результатів визначається метою й завданнями дослідження та полягає у наступному:

уточнено:

- трактування понять «інтеграція», «європейська інтеграція» і «євроінтеграційна політика України»;

дістало подальший розвиток:

- теза про «декларативність» європейського вектору зовнішньополітичної діяльності України, розбіжність між заявами та вжитими заходами політичної влади України та необхідність перегляду до процесу європейської інтеграції з боку України, враховуючи власні національні інтереси;

- дослідження кризових, трансформаційних перетворень у Євросоюзі з урахуванням їх впливу на реалізацію взаємовідносин Україна - ЄС;

- ідея застосування диференційованою інтеграції при взаємовідносинах ЄС з т. зв. третіми країнами.

Практичне значення одержаних результатів визначається темою й актуальністю даного дослідження та полягає в можливості їх застосування у навчальній та науковій сферах. Основні положення та висновки бакалаврської роботи можуть застосовуватися в освітньо-методичній роботі за спеціальністю «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» для викладання таких навчальних курсів, як «Зовнішня політика України», «Міжнародні організації», «Аналіз зовнішньої політики України» Робота може бути корисною для подальших наукових досліджень проблематики взаємовідносин України з ЄС. Отримані висновки, в результаті проведеного дослідження можуть бути корисними для роботи аналітично-інформаційних агенств, а також державних органів, діяльність яких пов'язана з формуванням і реалізацією зовнішньополітичною діяльністю України.

Апробація отриманих результатів. Окремі положення бакалаврської роботи було апробовано під час участі у XIV міжнародній науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти та молодих науковців «Наука, освіта, суспільство очима молодих» (тези на тему: «Перспективи розвитку взаємовідносин між Україною та ЄС на сучасному етапі») 13 травня

2021р. та у звітній науковій конференції викладачів, співробітників і здобувачів вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету (виступ на тему: «Сучасні реалії співпраці між Україною та ЄС») 14 травня 2021р.

Структура роботи відповідає поставленій меті та завданням. Робота складається із вступу, трьох розділів, а також висновків, списку використаних джерел та додатків.

Вступ містить обґрунтування актуальності теми, визначено об'єкт і предмет, мету та основні завдання роботи, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення роботи.

В першому розділі подається обґрунтування теоретико-методологічних основ та джерельної бази дослідження, визначається зміст понять основних термінів, які застосовуються у роботі, подається характеристика стану наукової розробки проблеми.

Другий розділ присвячений теоретичному дослідженню реалізації євроінтеграційної політики України, зокрема досліджено нормативно-правову базу євроінтеграційної співпраці та трансформаційні процеси всередині ЄС.

Можливості подальшої співпраці між Україною та ЄС, євроінтеграційні перспективи української держави, аналіз вебсайту Представництва ЄС в Україні висвітлено у третьому розділі.

У висновках підводяться підсумки дослідження, що узагальнюють подальший євроінтеграційний курс України.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Теоретико-концептуальні засади дослідження

Про свій намір розбудовувати відносини з Європейським Союзом Україна заявила ще на початку своєї незалежності, що було відзначено у постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України». В цьому документі чітко визначалися, насамперед, фундаментальні загальнонаціональні інтереси України, відповідно до яких формулювалися напрями її зовнішньої політики. Зокрема у третьому розділі постанови «Напрями, пріоритети та функції зовнішньої політики України» було зазначено, що «перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах, а також інших західноєвропейських або загальноєвропейських структурах за умови, що це не шкодитиме її національним інтересам. З метою підтримання стабільних відносин з Європейськими Співтовариствами Україна укладе з ними Угоду про партнерство і співробітництво, здійснення якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом - до повного її членства у цій організації» [61].

Вже у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 року № 2411-VI у статті 11 «Засади зовнішньої політики» задекларовано процес інтеграції України в європейський простір з метою набуття членства в ЄС як один із основних напрямків зовнішньої політики [58]. Як бачимо європейська інтеграція є визначальним чинником політики української держави, і така стратегічна мета цілком відповідає інтересам нашого громадянського суспільства та країни.

Враховуючи предмет нашого дослідження вважаємо за доцільне охарактеризувати основні поняття, які будемо використовувати у даному

дослідженні, а саме: інтеграція, європейська інтеграція, євроінтеграційна політика України.

Основним поняттям в євроінтеграційній політиці є «інтеграція». Даний термін є досить поширеним в європейському лексиконі та час від часу вживається як синонім до таких термінів як «міжнародне співробітництво» або «європейське співробітництво». Проте, означені словосполучення не в повній мірі висвітлюють нові явища в євроінтеграційній політиці.

Міжнародна співпраця передбачає не лише політичні відносини між країнами, а й реалізацію спільних зусиль в культурі, економіці, науці, спорті й інших сферах суспільного життя. Термін «міжнародне співробітництво» передбачає такий процес взаємодіяння міжнародних акторів, де переважають загальні пошуки можливих способів реалізації потреб усіх зацікавлених суб'єктів.

Поняття «інтеграція» означає вихід за межі співпраці, включно до створення єдиної цілісної системи, тобто інтеграція це щось значно більше за співробітництво [12].

Визначення «інтеграція» походить від латинського слова «*integratio*», що перекладається як – відновлення та означає процес інтернаціоналізації, зближення, об'єднання, створення упорядкованих відносин; зближення, злиття, асиміляція різнорідних елементів в єдине ціле; процес упорядкування, узгодження і об'єднання структур і функцій в складну систему.

«Інтеграція це сукупність політичних процесів, спрямованих на консолідацію, злиття суспільних, політичних, військових, економічних структур або етносів у рамках однієї держави чи кількох держав з метою протидії деструктивним внутрішнім і зовнішнім чинникам» - таке визначення подано в політологічному енциклопедичному словнику [77].

Енциклопедія державного управління визначає інтеграцію як процес і результат взаємозв'язку, взаємодії, зближення та об'єднання в єдине ціле будь-яких частин, елементів, країн, їхніх економік, соціальних і політичних

структур, культур, соціальних і політичних груп, етносів, партій, рухів, організацій [17, с. 88].

П. Буряк й О. Лівіновська трактують категорію «інтеграція» у трьох вимірах: інтегроване ціле як єдність окремих складових інтеграції, їх співвідношення; інтеграція-процес як етап об'єднання складових елементів у часовому вимірі, їх видозміну через зміни, що відбулися; інтеграція-результат як наслідок інтеграційного процесу певної системи і передбачає створення певного інтегрованого «блага» [9].

М. Кордон розглядає інтеграцію у розрізі таких аспектів:

- організація окремих елементів в єдність;
- згуртування країн з ціллю спільно вирішити завдання, або для вирішення спільних завдань;
- інтернаціоналізації економіки, що як особлива форма господарського життя з'явилася після Другої світової війни;
- чіткий та узгоджений процес сплетіння національних господарств і провадження об'єктивної економічної політики [31, с. 162].

Попри значні дослідження у визначенні категорії «інтеграція» необхідно означити, що досі відсутній єдиний, нормативно закріплений опис терміну «інтеграція».

Враховуючи вищесказане, ми можемо дійти висновку, що інтеграція це реальна процедура добровільного і взаємовигідного об'єднання на основі спільних ідей та цінностей, в різних формах, різноманітних систем (в контексті нашого дослідження мова йдеться про країни) у певну спільноту – політичну, економічну, військово-стратегічну, культурну для провадження спільної міжнародної політики.

Ідея об'єднання Європи має кількасот річну історію і втілилася у життя після утворення Європейського Економічного Співтовариства на базі Римського договору. Договори про заснування Європейського Економічного Співтовариства та Європейського співтовариства з атомної енергії підписали

шість країн: Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина і Франція (1957 р.).

До найважливіших причин створення європейської інтеграції можна віднести:

- необхідність взаєморозуміння між країнами Європи;
- надії на економічний розвиток та добробут громадян (мав бути досягнутий високий економічний розвиток країн та стабільний достаток її громадян);
- потреба миру й безпеки (бажання забезпечити абсолютний мир шляхом відмови від застосування силових методів у міжнародних відносинах);
- утвердження політичного та економічного статусу на міжнародній арені (лідери європейських держав, розуміючи, що їхні держави втрачають позиції у світі прагнули повернути та зміцнити його шляхом інтенсивної співпраці) [31, с. 162].

Оксфордський словник сучасної світової історії визначає європейську інтеграцію як прийом створення економічного, політичного об'єднання європейських держав, це бажання засновувалося на уникненні воєнних конфліктів у майбутньому через близьку інтеграцію [5]. Різноманітні фактори: внутрішні та зовнішні; економічні, політичні й ідеологічні мали свій вплив на розвиток європейської інтеграції.

Як відзначають у своїй статті Н. О. Степаненко та О. М. Клименко, що основними засадами ЄС є утвердження миру, верховенство права, реалізація демократичних цінностей, свобода, рівність, забезпечення добробуту громадян країн, які входять у ЄС. Європейська інтеграція засновується на єдиному внутрішньому ринку, який забезпечує вільне переміщення товарів, послуг, грошей і робочої сили та вільну конкуренцію [70].

Відомий дослідник, автор численних праць у сфері співпраці з ЄС В. В. Копійка відзначає, що європейська інтеграція – процес, через який європейські держави і суспільства об'єднують політичні, економічні та

соціальні структури в загальний комплекс; кінцевий продукт цього об'єднання може вилитися у формальний політичний та економічний союз або неформальну конфедерацію держав [30, с. 673].

Такої є думки дотримується й І. В. Артёмов, який зазначає, що європейська інтеграція – центральний напрям розвитку європейського континенту, що має не лише регіональне, а й глобальне світове значення. У процесі інтеграції знайдено й апробовано на практиці розв'язання найскладніших економічних, соціальних, політико-правових проблем, які постали перед людством у ХХ столітті. Більш ніж за півстоліття розвитку інтеграції Європейський Союз став одним із основних економічних центрів сучасного світу [7, с. 35].

Таким чином, можемо зробити висновок, що європейська інтеграція засновується на мережі багатосторонніх та регіональних зв'язків, що об'єднують країни Європи та мають на меті запобігти загрозам процесу глобалізації. Євроінтеграція сьогодні передбачає постійне узгодження інтересів держав-членів ЄС, відповідно до стратегії Моне-Шумана країни не повинні повністю відмовлятися від державного суверенітету, а лише відмовитися від частини свого суверенітету на користь європейської спільноти у визначених сферах.

Європейська інтеграція України це трансформація та модернізація нашої держави з метою досягнення добробуту та встановлення економічної стабільності. Пріоритети та цілі, мета розвитку України цілком збігаються з напрямками розвитку та ідеологією Євросоюзу. Відповідно до класифікації про п'ять концентричних кіл «зовнішнього управління» ЄС та європеїзації відносини Україна – ЄС відбувається у колі держав-сусідів, взаємодія з якими здійснюється за рахунок різних інструментів Європейської політики сусідства (див. додаток А).

Базові позиції, в яких Україна намагається реалізувати європейський вектор інтеграції були викладені в Указі Президента України «Про

затвердження стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» від 11 червня 1998 року і полягають в наступному:

- адаптація законодавства України до законодавства ЄС, забезпечення прав людини;
- економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною та ЄС;
- інтеграція України до ЄС у контексті загальноєвропейської безпеки;
- політична консолідація та зміцнення демократії;
- адаптація соціальної політики України до стандартів ЄС;
- культурно-освітня і науково-технічна інтеграція;
- галузева співпраця;
- співробітництво у галузі охорони довкілля [указ].

О. М. Руденко в енциклопедичному словнику з державного управління визначає європейську інтеграцію України як складову частину інтеграції України у світовий політичний, економічний та правовий простір. Цей напрям інтеграції забезпечуються через:

- розбудову громадянського суспільства;
- швидке проведення ринкових економічних реформ;
- адаптацію населення до західних ментальних цінностей;
- запровадження форм цивілізованої поведінки в міжнародних відносинах;
- адаптацію українського законодавства до законодавства ЄС;
- забезпечення прав людини;
- економічну інтеграцію та розвиток торговельних відносин між Україною і ЄС;
- політичну консолідацію та зміцнення демократії;
- адаптацію соціальної політики України до стандартів ЄС;
- культурно-освітню, науково-технічну і регіональну інтеграцію;
- галузеву співпрацю і співробітництво в галузі охорони довкілля тощо [65, с. 287].

Як відзначає М. Калина у своїй статті «Особливості євроінтеграційної політики України», що євроінтеграційна політика України – це комплексна діяльність держави в різних сферах суспільного життя, та має на меті створення законодавчих, економічних, політичних, соціальних та міжнародних передумов для проведення інтеграції України до ЄС шляхом приведення її у відповідність із стандартами Європейського Союзу [27, с. 127].

Кандидат економічних наук К. Ю. Сіренко визначає євроінтеграцію України як головний та незмінний зовнішньополітичний пріоритет, а подальша розбудова та поглиблення взаємовідносин між Україною та ЄС здійснюється на принципах політичної та асоціації та економічної інтеграції. Дослідник також виокремлює в євроінтеграційній політиці України три аспекти: правовий, економічний та політичний. Правовий аспект – це збереження суверенітету і державності; економічний – розвиток країни та добробут народу; політичний – забезпечення цивілізаційного майбутнього українського суспільства [67, с. 66].

І. Рафальський євроінтеграційну політику України трактує таким чином: «під політикою євроінтеграції ми розуміємо цілеспрямовану діяльність державних і громадських інституцій України, покликану домогтися якомога повнішого включення нашої держави та її громадян у європейські політичні, культурні та економічно-господарські процеси і зв'язки, що найбільш оптимальним чином досягається шляхом вступу до ЄС. Політика євроінтеграції, у цьому сенсі, є практичною реалізацією "європейського вибору" як світоглядної і стратегічної складової національного самовизначення, що здійснюється в умовах здобуття і утвердження незалежності та державного суверенітету України» [64].

Отже, головна мета євроінтеграційної політики України це усунення перешкод на шляху нашої держави до європейського розвитку.

До головних орієнтирів державної євроінтеграційної політики України необхідно віднести:

- державно-політичний (політичне та правове закріплення євро інтеграційного розвитку України);
- політико-правовий (приведення у відповідність до європейської української правової бази, маєтєся на увазі ефективна правова база, яка б відповідала інтересам та прагненням українського суспільства);
- економічний орієнтир (це означає, що європейська інтеграція вимагає нарощування потужностей власної економіки, виробництва конкурентоспроможної продукції, розширення умов для залучення зовнішніх інвестицій);
- суспільний (полягає в демократії, рівності можливостей, свободі слова, подоланні правового нігілізму, реформи правової системи).

Орієнтир європейської інтеграції, обраний Україною та офіційно утверджений низкою документів найвищого рівня, є адекватною відповіддю на розгортання глобалізаційних процесів та еволюцію взаємовідносин країн європейського регіону [8].

Отже, необхідно відзначити, що існує велика кількість вітчизняних та зарубіжних праць, які стосуються дослідженню та вивченню дефініцій понять «інтеграція» та «європейська інтеграція». Інтеграція розуміється як об'єднання, злиття задля досягнення спільних цілей. Найбільш вдалим визначенням на нашу думку є таке означення інтеграції - процес взаємозв'язку та взаємодії різних елементів як єдине ціле задля досягнення спільної мети, не втрачаючи при цьому власну ідентичність.

Терміном «європейська інтеграція» політики та науковці почали активніше оперувати з середини XIX ст., коли з'явилася потреба у відбудові європейських країн після Другої світової війни та в подальшому їх розвитку, зокрема, протиставлення Європи США на міжнародній арені. Прикладом євроінтеграційних процесів на континенті став Європейський Союз як успішна інтеграційна інституція. Європейська інтеграція на сьогодні має такий ступінь розвитку, що дозволяє країнам Європейського Союзу

виступати єдиним суб'єктом політичних відносин, перейшовши від простого економічного співробітництва до тісної політичної взаємодії.

Необхідно відзначити, що не існує нормативно закріпленого терміну «євроінтеграційна політика України», зазвичай використовують поняття «європейська інтеграція України», що означає процес модернізації економіки України, залучення іноземних інвестицій, підвищення конкурентоздатності українських товарів, подолання бідності, вихід на ринки ЄС. При цьому орієнтуються на модель соціально-економічного розвитку європейських країн. Вважаємо, що дане поняття на сьогодні проаналізовано в недостатній мірі.

1.2. Джерельна база та стан наукової розробки проблеми

Аналіз напрямків та особливостей співпраці між Україною та ЄС вимагає застосування комплексної методики, що включає в себе філософські, загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень.

Основним нашим теоретичним підходом є інституціональний підхід, в рамках якого акцентовано увагу на напрямки співпраці України та Євросоюзу, здійснено вивчення євроінтеграційних процесів в Україні, а також досліджено нормативно-правову базу політики євроінтеграції.

У дослідженні використані емпіричні методи, які передбачають використання статистики, аналіз документів, порівняння тощо, а також застосовано методи, які використовуються як на емпіричному, так і на теоретичному рівнях дослідження (абстрагування, аналіз і синтез, індукція і дедукція).

Також у роботі застосовується сукупність взаємопов'язаних загальних і спеціальних методів: метод системного аналізу – при дослідженні змісту, основних принципів та категорій євроінтеграційної політики, при формуванні теоретико-методологічної бази дослідження; метод

порівняльного аналізу – при узагальненні урядових та громадських звітів; метод категоріального аналізу – для визначення базових понять дослідження («інтеграція», «європейська інтеграція», «євроінтеграційна політика України», «глобалізація», «зовнішня політика України» тощо); структурно-функціональний метод – необхідний при дослідженні основних структурних ознак євроінтеграційної політики.

Одним із найважливіших методів дослідження є системний підхід дослідження проблеми, який необхідний для вивчення євроінтеграційних процесів України як перспективний напрям зовнішньої політики нашої держави.

В межах історичного підходу здійснено аналіз проблем євроінтеграційного розвитку української держави у 1991–2020 роках.

У роботі використовувалися й інші методи наукового дослідження: метод аналізу статистичних даних; контент-аналіз; моніторинг ЗМІ, сайтів; аналіз результатів емпіричних досліджень тощо.

При визначенні джерельної бази використані принципи об'єктивності, історизму, взаємозв'язок загального і конкретного.

Враховуючи актуальність теми, використані джерела можна поділити на декілька груп: нормативно-правові та офіційні джерела ЄС та України, наукові розвідки вітчизняних та зарубіжних дослідників; статистичні дані й аналітичні матеріали; публікації в друкованих та інтернет-виданнях.

До першої групи відносимо офіційні джерела ЄС, які дозволили обґрунтувати важливість питання про європейську ідентичність [1; 2; 4; 19;]. Дані документи дали можливість зрозуміти сутність процесу об'єднання європейських країн та перспективи в їхньому подальшому розвитку. До цієї групи джерел також відносимо офіційні документи українських політичних структур. Важливими для проведення дослідження були Угода про партнерство і співробітництво [72], основоположні закони України – зокрема «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [58], документи, прийняті Верховною Радою [47; 48] та Кабінетом Міністрів України [49; 26], укази

Президента України [73; 74], які стосуються питань євроінтеграції України. Значущими документами є звернення Верховної Ради України до парламентів, урядів і громадськості держав Європи у 2002 р. та 2003 р. у яких йдеться про бажання України перейти на якісно новий рівень співпраці, а саме – вступ до асоціації [59; 60].

Необхідно відзначити, що значна частина офіційних документів уряду має загальний та декларативний характер, їх вивчення принципово суттєве, оскільки вони відображають як реальні досягнення, так і проблеми на шляху до забезпечення формування європейської політики України.

Другу і найбільш суттєву групу становлять наукові розвідки зарубіжних та вітчизняних науковців в галузі євроінтеграції як процесу загалом, так і євроінтеграційної політики України зокрема. Серед таких наукових праць слід назвати монографічні видання, наукові звіти аналітичних установ, наукові статті та словники й енциклопедії.

Щодо останніх зазначимо, що тлумачення наведених у словниках та енциклопедіях понять здебільшого відповідає сучасному загальноприйнятому розумінню та дають змогу визначити основні поняття, які використовуються в роботі. Зокрема, це стосується понять «інтеграція» та «євроінтеграційна політика». Для цього ми зверталися до словника сучасної світової історії [5], до політичного словника [11], енциклопедичного словника з державного управління [65], до політологічного енциклопедичного словника [77].

Досить детально досліджується питання щодо місця України в європейських інтеграційних процесах в працях різних дослідників, зокрема О. О. Майданик розглядає стан взаємовідносин Європейського Союзу та України до прийняття Спільної стратегії Європейського Союзу щодо України [38]. Питанням аналізу деталей Східної програми ЄС та основних подій, які впливають на стосунки України та ЄС, а також єврорегіонального співробітництва присвячені наукові розвідки Д. Лікарчук [36] та Х. М. Притули і Я. Я. Калат [55]. Окремі аспекти європейської інтеграції,

етапи та основні засади формування Європейського Союзу, перспективи входження до нього України викладені у статті Н. О. Степаненко, О. М. Кліменко [70], ними також було досліджено співробітництво української держави з ЄС від початку набуття незалежності Україною. Питання впровадження економічної частини Угоди про асоціацію України з ЄС досліджувала А. Ю. Сібекіна [66]. Чіткий аналіз інституційної складової співпраці України та ЄС подано у статті Л. Л. Прокопенко та О. В. Ракша [62], зокрема детально окреслені етапи створення інституційної структури співпраці, подана характеристика всіх її складових. Орієнтир державно-правового розвитку України в напрямку інтеграції до Європи детально розглянуто у статті «Україна та ЄС: інституційно-правове забезпечення транспарентності» [33].

Також були переглянуті праці, які стосуються окремих напрямків співпраці України та ЄС, зокрема щодо перспектив розвитку освіти України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору [10; 22; 32], напрямків інтеграції України та ЄС у сфері спільної політики безпеки та оборони [23; 68], особливостей співпраці України та ЄС у сфері екологічної політики [24].

Серед навчальних посібників, які присвячені вивченню євроінтеграційного курсу України, необхідно відзначити посібник «Проблеми і перспективи входження України в Європейський Союз», у ньому розкривається історія руху нашої держави до єдиної Європи, дається аналіз сучасного стану проблем і механізмів реалізації зазначеного курсу [7]. В підручнику «Міжнародні відносини та зовнішня політика України» детально досліджено, на основі сучасних концепцій і теорій міжнародних відносин, особливості й тенденції розвитку сучасного світового політичного процесу, проаналізовано сутність і функції міжнародних організацій, особливості зовнішньополітичної діяльності України та охарактеризовані інтеграційні міжнародні процеси, еволюцію відносин між Україною, ЄС і НАТО, а також співробітництво України на двосторонній основі [42].

Головні пріоритети інтеграції та механізми її впровадження узагальнено в навчальному посібнику «Механізми регулювання інтеграційних процесів в Україні» [41]. Особливу увагу приділено особливостям розробки та впровадження конкретних, специфічних механізмів інтеграції.

Також у роботі були використані результати соціологічного дослідження проведені соціологічною службою Центру Разумкова [69] та аналітичного звіту про основні процеси і події, що відбувалися в Україні у 2020 р. у різних сферах та прогнози розвитку ситуації на 2021 р. [76].

В аналітичному звіті, підготовленому в рамках проекту «Громадська синергія», який реалізує Міжнародний фонд «Відродження» за фінансової підтримки Європейського Союзу, із залученням експертів Української сторони Платформи громадянського суспільства Україна – ЄС та інших незалежних експертів станом на листопад 2019 року представлено етапи виконання Угоди про асоціацію у секторах, де передбачене відкриття внутрішнього ринку ЄС у разі виконання Україною «домашнього завдання» із нормативно-регуляторного наближення: технічне регулювання (ринок промислових товарів), митні процедури, цифровий ринок, фінансові послуги, державні закупівлі, енергетика (газовий ринок) [25].

Розглянувши джерельну базу дослідження відносин між Україною та Європейським Союзом в контексті сучасних процесів, можемо зробити висновок про достатню теоретико-концептуальну базу та наявність значної кількості як первинних так і вторинних документів. Різноманітні напрямки європейської інтеграції України висвітлені у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. У своїх роботах українські науковці зосереджують свою увагу на різноманітних аспектах зовнішньої політики України з орієнтацією на європейську інтеграцію, на етапах розвитку стосунків Україна – ЄС, регіональних аспектах європейської інтеграції та форм стратегічного партнерства України з країнами ЄС.

РОЗДІЛ 2

РЕАЛІЗАЦІЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

2.1. Нормативно-правове та організаційне забезпечення співпраці України та Європейського Союзу (ЄС)

Проголошення незалежності України у 1991 році стало своєрідною точкою відліку нового етапу історії України, зокрема у системі міжнародних відносин, і означало початок переходу українського суспільства на якісно вищий ступінь розвитку. В грудні цього ж року були започатковані відносини між Україною та Європейським Союзом, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як головуєчої в ЄС, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України, зокрема відзначив демократичний характер Всеукраїнського референдуму і закликав Україну підтримувати з ЄС конструктивний і відкритий діалог.

Необхідно відзначити, що стосунки ЄС з Україною досить довгий час розглядалися Євросоюзом як другорядні, дослідники, характеризуючи ставлення ЄС до України в перші роки її незалежності, використовували термін «байдужість» [18].

Позиція України щодо європейської інтеграції вперше на законодавчому рівні була закріплена в 1993 році постановою Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» [61]. Саме це стало одним із перших та важливих перших кроків у напрямку розвитку нової демократичної та правової держави, постало питання щодо реформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування враховуючи європейські стандарти.

У жовтні 1993 року у Києві було відкрито Представництво Європейської Комісії в Україні. З 01 грудня 2009 року, після того, як Лісабонський договір набув чинності, Представництво Європейської Комісії перетворилося на Представництво Європейського Союзу в Україні.

Представництво тісно співпрацює з посольствами та консульствами країн-членів з питань, які стосуються ЄС та його відносин з Україною.

Першою правовою основою відносин між Україною та ЄС, яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань стала Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 14 червня 1994 р., яка набула чинності 1 березня 1998 р.) [72]. Укладення УПС дозволило встановити регулярний двосторонній діалог між Україною та ЄС на політичному та секторальних рівнях, запровадити впорядкований режим торгівлі між обома сторонами на основі принципів Генеральної угоди з тарифів і торгівлі Світової організації торгівлі (ГАТТ/СОТ), визначити пріоритети адаптації законодавства України до стандартів та норм Європейського Співтовариства (*acquis communautaire*) у визначених секторах української економіки.

У рамках УПС було визначено сім пріоритетів співпраці між Україною та ЄС: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу. УПС стала проміжним інструментом становлення взаємовідносин з ЄС, головний акцент даної угоди полягав на політичній співпраці України та ЄС.

В рамках УПС між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами передбачалося створення спільних органів між українською державою та ЄС:

- Рада з питань співробітництва між Україною та ЄС – найвищий орган, який здійснює нагляд за виконанням УПС та уповноважений вживати будь-яких заходів, які вважає за необхідне для досягнення мети Угоди (було створено Указом Президента від 24 лютого 1998 року № 148/98 «Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво з ЄС і вдосконалення механізму співробітництва з ЄС»). У 2014 році була створена Рада асоціації, яка замінила Раду з питань співробітництва між Україною та

ЄС. Згідно з Угодою про асоціацію Рада асоціації здійснює контроль і моніторинг застосування і виконання Угоди та періодично переглядає функціонування Угоди у світлі її цілей, при цьому рішення Ради асоціації є обов'язковими для сторін;

- Комітет з питань співробітництва було утворено з метою допомоги Раді з питань співробітництва у виконанні нею її обов'язків. На сьогодні замінив Комітет з питань співробітництва Україна – ЄС замінив Комітет асоціації. Комітет проводить підготовку засідань та дискусій Ради асоціації, у разі необхідності, імплементує рішення Ради асоціації, забезпечує безперервність відносин асоціації та належне виконання Угоди. Комітет асоціації розглядає будь-які питання, визначені для розгляду ним Радою асоціації, а також будь-які інші питання, які можуть виникнути в ході щоденної імплементації положень Угоди; надає пропозиції або проекти рішень чи рекомендацій для їхнього схвалення. У рамках Комітету асоціації передбачено функціонування галузевих підкомітетів: підкомітет з питань свободи, безпеки та юстиції; підкомітет з питань економіки та іншого галузевого співробітництва, який складається з 6 кластерів.

- Комітет з парламентського співробітництва (парламентський комітет асоціації), який утворено як форум для проведення діалогу в політичній та інших сферах між членами Верховної Ради України та Європейського парламенту.

Платформа громадянського суспільства, що покликана сприяти проведенню регулярних засідань представників громадянського суспільства з метою інформування їх про виконання Угоди про асоціацію та врахування їхнього внеску для її виконання.

Платформа громадянського суспільства складається з представників громадянського суспільства України, з однієї сторони, і членів Європейського економічного і соціального комітету (ЄЕСК), з іншої сторони [54].

У 2004 році, паралельно із розширенням ЄС, яке відбулося 01 травня 2004 року, була вироблена нова політика Євросоюзу – Європейська політика сусідства (ЄПС). Вона поширювалась на 16 країн-сусідів Євросоюзу – Україну, Азербайджан, Молдову, Білорусь, Вірменію, Грузію, Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданію, Ліван, Лівію, Марокко, Палестину, Сирію та Туніс. Зміст даної політики полягав у сприянні забезпечення стабільності і безпеки сусідніх країн, а також економічного розвитку їх регіонів [63].

Ці події призвели до історичних змін - політичних, географічних та економічних умов для України та ЄС. З метою надання двостороннім відносинам нового імпульсу і для врахування нових умов співробітництва сторони розробили та 21 лютого 2005 року під час засідання Ради з питань співробітництва схвалили План дій Україна-ЄС – двосторонній політичний документ, який дав змогу суттєво розширити співробітництво України до ЄС без внесення змін до чинної договірно-правової бази. За своїм змістом План дій містив перелік конкретизованих зобов'язань України у сфері зміцнення демократичних інституцій, боротьби з корупцією, структурних економічних реформ та заходів по розвитку співпраці з ЄС в секторальних сферах. Серед ключових здобутків у розвитку відносин протягом терміну Плану дій: надання Україні статусу країни з ринковою економікою в рамках антидемпінгового законодавства ЄС, надання Україні права приєднуватися до зовнішньополітичних заяв і позицій ЄС, укладення Угоди про спрощення оформлення віз та Угоди про реадмісію осіб, поширення на Україну фінансування Європейського інвестиційного банку (Рамкова угода між Україною та Європейським інвестиційним банком), поглиблення секторальної співпраці, започаткування переговорів щодо укладення нового базового договору на заміну УПС. Він охоплює часові рамки у три роки.

З огляду на завершення у березні 2008 року 10-річного терміну дії УПС, 5 березня 2007 року Україна та ЄС розпочали переговорний процес щодо укладення нової угоди між Україною та ЄС. На період до укладення нової угоди чинність УПС щороку автоматично продовжується за взаємною

згодою сторін. Після завершення вступу України (стала 152 членом організації) до Світової організації торгівлі (СОТ) 18 лютого 2008 року були започатковані переговори в частині створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що відкриває шлях до лібералізації руху товарів, капіталів та послуг та широку гармонізацію нетарифних інструментів економічного регулювання. 9 вересня 2008 року на Паризькому саміті Україна та ЄС досягли політичної домовленості про укладення майбутньої угоди в форматі Угоди про асоціацію, яка будуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції.

Відповідно до домовленостей, досягнутих в ході Паризького саміту Україна-ЄС, у 2009 року сторонами був розроблений та схвалений Порядок денний асоціації (ПДА), який замінив План дій Україна – ЄС та поставив собі за мету слугувати орієнтиром для проведення реформ в Україні у процесі підготовки імплементації майбутньої Угоди про асоціацію. Реалізація Порядку денного асоціації дала можливість розпочати виконання вже погоджених положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС ще до її укладення. На сьогодні План дій втратив чинність.

У травні 2008 року Польща та Швеція запропонували утворити нову ініціативу, спрямовану на співробітництво із пострадянськими країнами – «Східне Партнерство» (СхП). Цьому сприяли декілька факторів – запит східноєвропейських країн на глибшу інтеграцію з ЄС, внутрішня потреба Союзу у посиленні східного напрямку зовнішньої політики та безпекова ситуація у регіоні. Після вторгнення Російської федерації до Грузії цей процес був активізований [63].

07 травня 2009 року на Празькому саміті ЄС і шести східноєвропейських країн-сусідів була проголошена Спільна заява у якій йшлося про ініціативу СхП. Вважається, що з цього часу ця ініціатива була повноцінно запущена. ЄС запропонував своїм партнерам нові угоди асоціації, що можуть включати договори щодо: зони вільної торгівлі для тих країн, які здатні й прагнуть до цього; поступову інтеграцію в економіку ЄС;

полегшення подорожування до ЄС шляхом послідовної лібералізації візового режиму, що супроводжуватиметься заходами по боротьбі з нелегальною імміграцією. Ініціатива СхП не передбачала членства в ЄС для країн-учасниць, проте і не визначала формату майбутніх відносин між Союзом та країнами СхП.

Партнерство сприяло підтримці демократії та належного врядування, посиленню енергетичної безпеки, стимулюванню економічного і соціального розвитку, проведенню секторальних реформ, захисту навколишнього середовища і заохоченню міжкультурного діалогу. Крім цього, Східне партнерство запропонувало додаткове фінансування для проектів, спрямованих на усунення соціально-економічних дисбалансів і підвищення стабільності в країнах-партнерах [71].

Починаючи з 2009 року відносини між Україною та Європейським Союзом трансформувалися від партнерства до асоціації. З метою підготовки до укладання та сприяння імплементації майбутньої Угоди про асоціацію 16 червня 2009 року Радою з питань співробітництва ЄС - Україна в Люксембурзі, було схвалено Порядок денний асоціації ЄС-Україна (ПДА). ПДА визначає ключові пріоритети реформ, яким Україна має приділити увагу протягом наступних років.

У 2010 р. був прийнятий Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року [58], в якому в ст. 11 зазначається: Україна як європейська позаблокова держава здійснюватиме відкриту зовнішню політику та прагнучиме співробітництва з усіма заінтересованими партнерами, уникаючи залежності від держав, груп держав чи міжнародних структур. Однією з основних засад зовнішньої політики визначено забезпечення інтеграції нашої держави до європейського політичного, економічного, правового простору з метою набуття членства в Європейському Союзі.

Водночас ПДА став новим практичним, політико-правовим інструментом підготовки до реалізації Угоди про асоціацію між Україною та

ЄС до моменту набуття нею чинності. Його було розроблено на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції, спільної участі, спільної відповідальності та спільної оцінки.

УПС було укладено строком на 10 років, який сплинув у 2008 році, після чого почав діяти механізм щорічного автоматичного подовження строку (відповідно до ст. 101 УПС), якщо жодна зі Сторін не заявить про її денонсацію. З метою підготовки до укладення УА протягом 2010-2013 років Кабінетом Міністрів затверджуються «Плани першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на поточні роки».

У ході 15-го Саміту Україна-ЄС в Києві 19 грудня 2011 року сторони оголосили про завершення переговорів по майбутній Угоді про асоціацію, а 30 березня 2012 року текст майбутньої Угоди було парафровано главами переговорних команд України та ЄС, що стосується поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі.

Політичну частину Угоди про асоціацію було підписано 21 березня 2014 року, економічну частину — 27 червня 2014 року. 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

Відповідно до статті 486 Угоди з 1 листопада 2014 року здійснюється її тимчасове застосування. Повністю Угода про асоціацію між Україною та ЄС набирає чинності після її ратифікації усіма державами-членами, в перший день другого місяця, що настає після дати здачі на зберігання до Генерального секретаріату Ради Європейського Союзу останньої ратифікаційної грамоти або останнього документа про затвердження.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС є міжнародно-правовим документом, який на договірно-правовому рівні закріплює перехід відносин між Україною та ЄС від партнерства та співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції.

1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі.

8 червня 2018 р. парламент остаточно визначив євроатлантичну інтеграцію зовнішньополітичним пріоритетом України, і 07.02.2019 відповідні зміни стосовно європейського і євроатлантичного зовнішньополітичного курсу були внесені у Конституцію України [42].

Отже, як бачимо Україна з перших років незалежності визначила курс зовнішньої політики на інтеграцію з ЄС. Необхідно відзначити, що впродовж усього періоду відносин України та ЄС відбувалися як суто декларативні так і практичні заходи. На сьогоднішній день інституційно-організаційне забезпечення реалізації євроінтеграційної політики України є досить розвинутим та ефективним. Що стосується нормативно-правового забезпечення євроінтеграційного процесу, то в Україні створена досить вагома база нормативно-правових актів, які спрямовані на формування та реалізацію євроінтеграційної політики, хоча й існує проблема втілення в життя прийнятих законодавчих актів, оскільки відсутній дієвий механізм цього процесу.

2.2. Характеристика сучасного стану ЄС

На відносини Україна – ЄС значно впливають фактори, пов'язані із розвитком самого ЄС. Країни Європейського Союзу наразі стикнулися з новими виклаками та проблемами, які можуть глибоко переформатувати нинішній європейський проект. Кризові процеси, які відбуваються всередині Європейського Союзу безпосередньо вплинуть на євроінтеграційне майбутнє України. Тому в цьому підрозділі вбачаємо за доцільне розглянути ті проблемні явища, які впливають на розвиток ЄС та їх впливу на розвиток стосунків Україна – ЄС.

Усі кризи у ЄС є тісно взаємопов'язаними і взаємозалежними, а їх вирішення потребує скоординованості та злагоджених дій країн-членів ЄС.

Отже, до основних кризових тенденцій, які характеризують сучасний стан розвитку ЄС та безпосередньо впливають і на формування відносин ЄС з Україною віднесемо – економічна криза, міграційна криза, проблема безпеки.

Економічна криза. Світова економічна криза, яка розпочалася у 2008 р., проявила себе через погіршення основних економічних показників в більшості країн світу та призвела до глобальної рецесії, значні проблеми виникли і в Європейському Союзі. Після економічної кризи у 2008 році Євросоюз пройшов як мінімум ще через декілька субкриз, до яких можна віднести: фіскальна криза у Південній Європі та Ірландії; криза конкурентоспроможності, що виявилася у великому та тривалому дефіциті торговельного балансу; банківська криза, що вперше проявилася в Ірландії, однак розповсюдилася по всій євросоні через зростання занепокоєння щодо суверенних платоспроможностей; зростання та інвестицій; соціальна і трудова кризи. Для подолання усіх цих субкриз були вироблені та впроваджені програми реформ, зокрема масштабні програми допомоги Греції, Ірландії, Португалії та Кіпру; створення двох кількомільярдних «рятувальних» механізмів – Європейського фонду фінансової стабільності та Європейського механізму стабільності; спільні дії стосовно фіскальної консолідації в країнах з дефіцитом; часткове списання грецьких боргів; прийняття оновленого Пакту про стабільність і зростання; створення щорічної системи макроекономічного нагляду для оцінки ризиків макроекономічного дисбалансу та вразливості.

Стабільного динамічного зростання євроекономіки поки що досягти не вдається, хоча з початку 2017 року більшість з країн-членів Європейського Союзу і повернулися до незначного зростання економіки. Не вдається досягти рівномірності у конкурентоспроможності різних країн ЄС. Наявний значний розрив за показниками ВВП на душу населення: від найвищих у Люксембурзі (90,9 тис. євро) та Норвегії (56,4 тис. євро) до 10,6 та 8,1 тис. євро у Румунії та Болгарії, відповідно (станом на 2020 рік). На фоні

нестабільної економічної ситуації виникають соціальні проблеми. Вагомим фактором ризику залишається високий рівень безробіття, найбільш складною ситуація наявна в Італії (9,2%), Іспанії (15,5 %) та Греції (16,3%) (див. додаток Б).

Серед інших проблем ЄС залишається також і значне соціальне розшарування як в суспільствах окремих країн-членів, так і поміж різними країнами Союзу, закономірно, що такий розрив існує між старими і новими членами ЄС.

Значного негативного впливу на економіку Євросоюзу справила пандемія коронавірусу у світі. Як заявляв віцепрезидент Європейського центробанку Луїс де Гіндос – «Світова економіка входить у рецесію, і європейська разом із нею - проте у більш глибоку. Країнам єврозони доведеться збільшити витрати на безпрецедентну суму: трильйон, півтора трильйона євро». Щомісяця економіка скорочується на 2-3 %, за півтора місяця це буде становити вже 5%, за три істотніше, як зазначав Гіндос за даними міжнародних організацій. При цьому обвал в Євросоюзі (-7%) є більш істотним, ніж у США (-6%) і Японії (-5%), а Китай і зовсім уникнув падіння (+1,2%). Загальний розмір економік тільки трьох найбільш постраждалих від коронавірусу країн єврозони майже удесятеро більший. ВВП Італії - 1,8 трлн євро на рік, Іспанії - 1,2 трлн, Франції - 2,5 трлн.

Усі ці наслідки пандемії змусили 27 країн ЄС до інтенсивної співпраці – за три місяці переговорів було ухвалено справді історичне рішення: країни Євросоюзу беруть кредит під спільну відповідальність, аби разом пом'якшити наслідки економічної кризи в окремих країнах. Результатом екстреного саміту ЄС у Брюсселі (2020 р.), за головування Німеччини, стало рішення ухвалити пакет допомоги обсягом у 1,8 трильйона євро, шляхом перерозподілу коштів найсильніших країн єврозони на користь слабших. Значна частка антикризових заходів покривається з національних програм порятунку, які фінансуються за рахунок купівлі облігацій Європейським центробанком.

Міграційна криза. У 2015 р. різко загострилась проблема нелегальної міграції до ЄС. У зв'язку із збільшенням кількості та інтенсивності воєнних конфліктів на Близькому Сході, Африки та Азії, у країнах Середземномор'я зріс потік нелегальних мігрантів до Євросоюзу. Мігранти перетинають європейський кордон за допомогою трьох шляхів: Західними Балканами й Середнім та Східним Середземномор'ям. Деякі міграційні коридори проходять через Україну. Таким чином, вони розраховують через кордон потрапити до Угорщини, а потім дістатися до багатших країн ЄС.

Даний феномен отримав назву «європейська міграційна криза». Найбільшу кількість мігрантів приймають південні країни ЄС, на сьогодні можна говорити про досить значне скорочення кількості мігрантів у порівнянні з іншими роками, проте про вирішення кризи ще не йдеться [56]. Існує два погляди на цю проблему: Німеччина, Франція, Італія та скандинавські країни розглядають міграційну кризу як випробування європейських цінностей і єдності, а Угорщина, Польща, Словаччина, Чехія і балтійські держави вбачають у біженцях загрозу безпеці і благополуччю.

Міграційна криза відчутно вплинула на внутрішньополітичну та соціально-економічну ситуацію в Євросоюзі. ЄС у 2015 році розробила принцип квотного перерозподілу мігрантів всередині Європейського Союзу, але дана ініціатива не була цілком прийнята, наприклад Польща наполягала на необхідності звернути увагу на гуманітарне навантаження на країну, що виникло у зв'язку із подіями на сході України; Угорщина та Великобританія взагалі відомивилися приймати мігрантів до себе; Франція, Чехія, Словаччина та країни Балтії виступили із пропозиціями щодо необхідності проведення додаткових консультацій. З метою зменшення потоку нелегальних мігрантів додатково було укладено угоду з Туреччиною щодо можливості розміщення в ній певної кількості біженців.

Міграційна криза, попри свої зовнішньо-політичні передумови, значно впливає на внутрішнє функціонування ЄС. Так, вона вперше поставила під сумнів єдність європейських країн та дієвість Шенгенських угод – одного з

наріжних каменів європейської інтеграції, що забезпечує свободу пересування в межах ЄС, особливо для тих країн, які стали частиною транзитного маршруту потоку шукачів притулку з Близького Сходу. Уже сьогодні на теренах ЄС існує практика відновлення контролю на внутрішніх кордонах через небезпеку міграційної кризи. Відповідне право закріплене у ст. 23 Шенгенського Кодексу (Schengen Borders Code). У 2015-2016 рр. з причини «великого напливу осіб, які шукають міжнародного захисту» чи «неочікуваного міграційного потоку» ним скористалися Угорщина, Словенія, Австрія, Німеччина, Данія, Норвегія, Швеція, Бельгія. Станом на листопад 2017 р. такі обмеження у зв'язку з «безпековою ситуацією в Європі та загрозами, що впливають з безперервних значних вторинних рухів» застосовувались Норвегією, Швецією, Данією, Німеччиною та Австрією.

У зв'язку із розвитком подій в міграційній ситуації ЄС було переглянуто і доповнено механізм призупинення безвізового режиму ЄС.

Значний приток мігрантів також створив серйозне фінансове навантаження на країни ЄС - в 2015 р. на вирішення проблем міграції Єврокомісія виділила 2,4 млрд. євро.

Збереження динаміки напливу біженців та подальша ескалація міграційної кризи у найближчій перспективі може стати причиною ще більшого зростання економічних видатків через необхідність фінансування соціальної політики ЄС, яке проводиться з бюджетів країн-членів ЄС, і, як наслідок, тягар міграційної кризи лягає на громадян-платників податків, які проживають у межах Європейського Союзу. Що більше, збільшення кількості біженців може спричинити додатковий тиск на ринок праці у європейських країнах та ще більшою мірою посилити проблему безробіття в Європі [28].

У зв'язку із напливом біженців загострюється внутрішньополітична боротьба в країнах-членах ЄС, зокрема активізують свою діяльність крайні націоналістичні партії, які заявляють про те, що ситуація із біженцями призведе до поступового зникнення європейської ідентичності. Недосконала

політика інтеграції емігрантського населення у європейське суспільство призводить до загострення взаємин між корінним населенням європейських держав та іммігрантами, зростання антиіммігрантських настроїв та масових протестів європейців проти міграційної політики національних урядів [6].

Проблема безпеки. Аналізуючи безпекове середовище ЄС необхідно відзначити, що у ньому відбуваються стрімкі зміни. Європейська система безпеки зіштовхнулася з новими небезпечними викликами, які загрожують їй зсередини – тероризм, радикалізм, масштабна нелегальна міграція. Окрім того, поступово з'являються загрози зовнішньої агресії. Прогресивний метод використання «гібридної війни» в конфліктах, таких як в Україні, наприклад, демонструє, що треті країни можуть активувати недержавні сили, щоб розпочати дестабілізаційні дії в рамках ЄС. Особливого значення такі загрози набувають у країнах Балтії. Непорозуміння на міжетнічній та міжрелігійній основі серед мігрантів стають звичайною буденністю на сучасному етапі.

Безперечно, тероризм не є новим для Європи явищем. Починаючи з кінця XIX ст., почергові «хвилі» терористичних атак мали свій вплив на європейський політичний ландшафт. Проте підйом ісламістського тероризму з 2000-х рр., коли Європа стала ключовою метою, має особливо негативний вплив на колективну психологію європейського суспільства. У багатьох країнах ЄС, особливо Франції та Бельгії, тероризм сприймається як постійна загроза, і люди свідомо чи несвідомо адаптують свою щоденну поведінку відповідно до неї.

Виклик тероризму є надзвичайно складним, це глобальне явище і терористичні угруповання діють «без кордонів». Таким чином, зрозуміло, що його не можна вирішити лише на національному рівні, він вимагає скоординованих дій на загальноєвропейському та міжнародному рівнях. Загалом, протягом 2014-2017 рр. було досягнуто певного прогресу щодо співпраці країн ЄС у боротьбі з тероризмом. Існує широкомасштабний консенсус серед країн-членів Союзу щодо необхідності більш тісної координації дій. Проте способи, якими національні уряди імплементують

спільні заходи та керівні принципи, часто є незадовільними і не забезпечуються адекватними ресурсами. В цілому, політичні дебати та політичні заходи, введені на національному та європейському рівнях, були реактивними і зосередженими на підвищенні рівня безпеки у відповідь на терористичну загрозу. З точки зору конкретних дій, можна назвати такі: прийняття оновленої Стратегії внутрішньої безпеки ЄС на 2015-2020 рр., нових правил щодо запобігання відмиванню коштів та фінансування тероризму у травні 2015 р., створення у січні 2016 р. Європейського центру боротьби з тероризмом у Гаазі, метою якого є, серед іншого, більш ефективний збір даних і покращення обміну інформацією між національними правоохоронними органами, прийняття Директиви про боротьбу з тероризмом 15 березня 2017 р., схвалення у листопаді 2017 р. нової системи реєстрації в'їзду та виїзду на зовнішніх кордонах Шенгенської зони.

Спровокована агресією Росії (2014 р.) зміна геополітичної і безпекової ситуації в Європі спонукала ЄС до вироблення нового комплексного бачення своєї зовнішньої політики і політики безпеки, а також висвітлила неефективність і кваліть, притаманну Європейській політиці сусідства, яка виявилася неспроможною попередити та пом'якшити ризики для Європи. Нові міжнародні реалії стали для Європи стимулом до прискорення процесів формування власної політики безпеки і оборони, перегляду та розробки нової редакції Європейської стратегії безпеки із формулюванням чітких цілей та інтересів ЄС, зокрема і в регіоні Східної Європи.

Протягом 2014-2017 рр. під тиском обставин Європейським Союзом було здійснено ряд конкретних кроків у цьому напрямку: зокрема, протягом 2015 р. було переглянуто Європейську політику сусідства, хоча її концептуальні засади й не зазнали кардинальних змін (проте вагомим є підсилення принципу диференціації, що передбачає зміни відносин із деякими країнами до рівня, якого вони самі бажають); у червні 2016 р. було схвалено нову Глобальну стратегію ЄС «Спільне бачення, спільна дія: Сильніша Європа», метою діяльності у сфері оборони проголошувалося

збільшення потенціалу для дій автономних від НАТО (у разі потреби), та посилення ЄС як спільноти безпеки через поглиблення взаємодії між державами-членами; 13 листопада 2017 р. міністри закордонних справ та міністри оборони 23 держав підписали лист про своє приєднання до PESCO – постійної структурної оборонної співпраці в рамках ЄС.

У процесі розвитку спільної політики безпеки та оборони сформовано мережу політико-військових структур як складову загальної системи вироблення та прийняття рішень у межах ЄС, де рішення у сфері безпеки та оборони приймають колегіально під час засідань Ради ЄС на рівні міністрів закордонних справ держав – членів ЄС.

Зазначена мережа складається з трьох компонентів: політико-військових органів Ради ЄС, інтегрованих структур секретаріату Ради ЄС та агентства ЄС у сфері спільної політики безпеки та оборони [42].

Отже, розглянувши в даному підрозділі основні проблеми та кризи, які долає Євросоюз на даний момент можемо виокремити, специфіка поточного стану ЄС полягає в тому, що кризи накладаються одна на одну, створюючи такий собі стан мультикризи. При цьому ЄС продемонструвала вкотре свою нездатність достатньо швидко і ефективно реагувати на ті чи інші події, що в свою чергу посилює настрої євроскептицизму. Враховуючи те, що кризи одна за одною виникають у Європі (економічна, фінансова, безпекова, міграційна, конфронтація Заходу із Росією) можна зробити висновок про те, що антикризове управління стає новою повсякденною реальністю для Європи.

Окрім виокремлених ключових проблем для ЄС не менш болючими є й інші проблеми, а саме поширення євроскептицизму, виникнення конфліктів національного характеру і так званий «дефіцит демократії», розбіжності та протиріччя між окремими країнами-членами. Усі кризові явища у ЄС є тісно взаємопов'язаними і взаємозалежними, а пошук механізмів їх вирішення вимагає скоординованості та узгодженості дій країн-членів, чого на жаль не завжди вдається досягти.

Ураховуючи проаналізовані проблеми ЄС на сучасному етапі та однозначно невизначені перспективи його розвитку в майбутньому внаслідок спроб подолання криз, можна зробити висновки щодо впливу існуючої ситуації на відносини Україна – ЄС. Безперечно, зосередженість ЄС на власних «внутрішньоєвропейських» проблемах відволікає увагу від зовнішньої політики, зокрема відносин із третіми країнами, й Україною в тому числі, і не сприяє поглибленню цих відносин.

2.3. Специфіка відносин Україна - ЄС

В попередньому підпункті згадувалося про ЄПС як особливу форму співпраці ЄС із країнами Східної Європи, Південного Кавказу та Південного Середземномор'я, загалом із 16 країнами. ЄПС має на меті зміцнити існуючі форми регіональних та субрегіональних напрямків співпраці і забезпечити основу для їх подальшого розвитку. Вважаємо за доцільне більш детальніше розглянути її зміст та оцінити її вплив на міжнародні стосунки Україна – ЄС в розрізі даної програми на сучасному етапі.

Особливістю даної ініціативи було те, що вона не передбачала ані «привілейованих» відносин, ані перспектив вступу для тих країн, які в майбутньому хотіли б стати членами ЄС.

Євросоюз, створюючи ЄПС, вбачав у цьому такі позитивні моменти: можливість більш тісної співпраці в різних галузевих політиках ЄС; створення зони стабільності і безпеки, так званого «кола друзів» на своєму зовнішньому кордоні на Сході та Півдні завдяки більш тісній кооперації з державами-сусідами [46]. В межах ініціативи ЄПС для України чітко визначалися дві головні ідеї нової форми відносин:

- визначався новий курс, що включає, перспективу тіснішої інтеграції в єдиний ринок ЄС, преференційних торговельних відносин, подальшого співробітництва у сфері культури та взаєморозуміння, інтеграції у

транспортну, енергетичну та телекомунікаційну європейські мережі та європейський дослідницький простір;

- новий вимір забезпечують нові конкретні інструменти, зокрема, участь у європейських програмах і діях, нові джерела фінансування, Програма дій для України та щорічні огляди [78].

Виокремлення СхП із ЄПС розмежувало зовнішню політику ЄС у відносинах з південними та східними країнами-сусідами ЄС. Частина європейських країн вбачала у цій ініціативі певний підготовчий етап до набуття членства в ЄС країнами пострадянського простору, інша – можливість відкласти статус кандидата на певний період часу.

Східне Партнерство включає два формати (треки) у відносинах країн-учасниць СхП із ЄС – двосторонній та багатосторонній.

Двосторонній формат створений для зближення ЄС із кожною країною Східного Партнерства окремо. Цей трек передбачає модернізацію договірно-правових відносин країн СхП з ЄС у напрямку політичної асоціації та економічної інтеграції (Угода про асоціацію та створення Зони вільної торгівлі), лібералізації візового режиму, співробітництва у сферах енергетичної безпеки, екологічної, соціальної політики тощо.

Багатосторонній трек виступає допоміжним форматом двостороннього треку. Він сприяє співробітництву та обміну досвідом між країнами-партнерами у проведенні внутрішніх реформ, посиленню стабільності в регіоні та вирішенню «тривалих конфліктів».

Цей формат реалізується на декількох рівнях:

- саміти за участю глав держав, урядів держав-членів ЄС та країн-партнерів (проводяться раз на два роки);

- засідання міністрів закордонних справ країн ЄС і країн-партнерів (проводяться, як правило, раз на рік в Брюсселі). На засіданнях оцінюється досягнутий прогрес та обговорюються перспективи подальшого розвитку відносин. Затверджуються основні цілі та робочі програми діяльності багатосторонніх тематичних платформ «Східного Партнерства». Під час

засідання у травні 2016 року дипломати досягли згоди, що СхП повинно зосередитись на досягненні конкретних результатів. Відтак, у грудні 2016 року Єврокомісія та Європейська служба зовнішньої дії оприлюднили спільний робочий документ про 20 ключових пріоритетів СхП – «Східне Партнерство – Концентруючись на ключових пріоритетах та конкретних досягненнях». Він визначив проміжні результати, які планується досягнути до саміту СхП 2017 року, цілі роботи до 2020 року, дорожню карту виконання окреслених задач та усі залучені сторони до цього процесу. Також було визначено ключові пріоритетні області співпраці для країн ЄС та Східного партнерства: 1) економічний розвиток та ринкові можливості; 2) зміцнення інституцій та належне урядування; 3) сполучення, енергетична ефективність, навколишнє середовище та зміна клімату; 4) мобільність та контакти між людьми. Цей спільний робочий документ був оновлений у червні 2017 року, в ньому були закладені спільні вектори розвитку, які б опирались на реальний прогрес реформ та демократичні перетворення в країнах-партнерах за підтримки ЄС;

- тематичні платформи (відбуваються щонайменше двічі на рік). Здійснюється обмін досвідом між країнами-партнерами щодо проведення внутрішніх реформ та налагоджуються зв'язки між експертами з країн «Східного Партнерства». Платформи підзвітні засіданням міністрів закордонних справ. Діють такі тематичні платформи:

- Демократія, належне урядування та стабільність – розглядає питання демократії та прав людини; юстиції та внутрішніх справ; безпеки та стабільності. Куратор з української сторони – Міністерство юстиції України;

- Економічна інтеграція та зближення з політиками ЄС – розглядає питання торговельного та регуляторного наближення; соціально-економічного розвитку; довкілля та зміни клімату. Куратор з української сторони – Міністерство економічного розвитку та торгівлі України;

- Енергетична безпека – розглядає питання зміцнення солідарності; підтримки розвитку інфраструктури, взаємозв'язків та диверсифікації

постачань; гармонізації політик у сфері енергетики. Куратор з української сторони – Міністерство енергетики та вугільної промисловості України;

- Міжлюдські контакти – розглядає питання культури; освіти та науки; інформаційного суспільства та медіа. Куратор з української сторони – Департамент з питань асоціації та інтеграції в ЄС Секретаріату Кабінету Міністрів України.

В рамках багатостороннього виміру СхП, за підтримки Єврокомісії, реалізується низка практичних проектів (ініціатив-флагманів) та експертних панелей (робочих груп), створених для підтримки роботи тематичних платформ у конкретних сферах. Ініціативи отримують підтримку від різних донорів, міжнародних фінансових інститутів та приватного сектору. Результати їх опрацювання представляються на засіданнях відповідних тематичних платформ.

Багатосторонній трек передбачає проведення неформального діалогу на рівні міністрів закордонних справ, галузевих міністрів країн-партнерів та Комісарів ЄС, де обговорюються питання багатостороннього секторального співробітництва та загального розвитку СхП.

Співробітництво на рівні парламентів в СхП реалізується за допомогою Парламентської асамблеї Східного Партнерства – ЄВРОНЕСТ. Вона складається з парламентаріїв Європарламенту, України, Молдови, Вірменії, Азербайджану, Грузії та забезпечує обмін досвідом між країнами ЄС та учасницями СхП. Білорусь наразі не приймає участі в засіданнях ЄВРОНЕСТУ з політичних причин, пов'язаних із дотриманням демократії у країні.

Співпраця між регіонами ЄС та регіонами країн Східного Партнерства відбувається на Конференції регіональних і місцевих влад СхП (CORLEAP). До складу CORLEAP входять 36 представників (18 представників Комітету регіонів ЄС та 18 представників місцевих та регіональних влад країн СхП: по 3 представника від кожної з 6 країн СхП) [63].

Експерти Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного Партнерства (УНП ФГС СхП) за підтримки проекту «Громадська синергія» проаналізували реалістичність пріоритетів, запропонованих Євросоюзом для України, Грузії, Молдови, Білорусі, Вірменії та Азейбарджану, результати були викладені в аналітичній доповіді «Україна в координатах Східного партнерства: 2017 - 2020», який був оприлюднений у 2017 році. Це була перша спроба в Україні оцінити запропонований ЄС порядок дій для СхП, розрахований до 2020 року [75]. В цій аналітичній записці було подано бачення фахівців УНП 20-ти досягнень з точки зору реальності отримання Україною проміжних результатів до Саміту Східного Партнерства в листопаді 2017 року, а також реальності досяжності кінцевих цілей до 2020 року.

Як відзначається у моніторинговому звіті експертів УНП ФГС СхП, станом на 2018 рік, за усіма пріоритетами наша держава перебувала у фазі активного процесу. Це пояснюється тим, що переважна більшість із поставлених цілей до 2020 року тією чи іншою мірою перегукується із завданнями імплементації Угоди про асоціацію, яка повноцінно набрала чинності з 1 вересня 2017 року. У рамках розпочатого процесу реформування країни, імплементації Угоди про асоціацію, а також в межах виконання Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» за тематичним спрямуванням більшості з 20-ти досягнень СхП в Україні було прийнято низку середньострокових стратегій та концепцій до 2020-го та 2021 року, прийнято ряд підзаконних нормативних актів.

Зокрема: затверджено Національний план дій (НПД) з виконання рекомендацій Комітету CEDAW; прийнято Державну програму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року; набув чинності Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»; оновлена комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року; прийнято Закон «Про електронні довірчі послуги» (на основі європейського Регламенту щодо eIDAS-регулювання); набрав чинності Закон «Про основні

засади забезпечення кібербезпеки України»; затверджено Експортну стратегію України; введено в дію Єдиний державний реєстр декларацій держслужбовців; ухвалено Стратегію реформування державного управління на 2016–2020 роки (СРДУ) та Стратегію реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки (СРСУДФ); прийнято Закон України «Про державну службу» (2016 р.) та ряд інших.

З точки зору законодавчого забезпечення – станом на 1 вересня 2018 року Україна досягла значного прогресу. Були прийняті Коаліційна угода Верховної Ради VIII скликання, Програма дій уряду, Стратегія судової реформи. У 2016 р. були прийняті зміни до Конституції в частині правосуддя (1401-VIII), спрямовані на деполітизацію суддівської кар'єри, підвищення незалежності й підзвітності суддівства. Також був прийнятий пакет законів, якими передбачалося створення нового Верховного суду (1402-VIII) й Антикорупційного суду (2447-VIII) як нових інституцій, переатестація всіх суддів, підвищення рівня прозорості та підзвітності [51].

В період з вересня 2018 року по вересень 2019 року Україна, відповідно до результатів моніторингового звіту експертів УНП, в питаннях побудови відносин з громадянським суспільством, впровадження гендерних принципів та формування системи стратегічних комунікацій може вважатись одним з лідерів серед країн-партнерів в регіоні Східного партнерства.

В сфері економіки та розвитку ринку у 2019 році активно проводились заходи з виконання Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва. Створено Офіс розвитку малого та середнього підприємництва при Міністерстві розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, розпочато процес створення мережі центрів підтримки підприємництва на регіональному та місцевому рівнях.

В контексті гармонізації цифрових ринків в 2019 році зроблено значний крок вперед у питанні координації зусиль, зокрема, створено Міністерство цифрової трансформації, розроблено проект Дорожньої карти інтеграції

України до Єдиного цифрового ринку ЄС, а також проект Кодексу електронних комунікацій.

Успішно просувається реформа децентралізації, яка створює нові можливості на ринку праці на місцевому та регіональному рівнях.

В 2019 р. активізувались законотворчі процеси, пов'язані з ПВЗВТ. Було прийнято законодавчі акти щодо гармонізації нормативного поля України з ЄС у сфері технічного регулювання. Також на законодавчому рівні підвищено прозорість закупівель та посилено відповідальність недобросовісних учасників ринку.

Станом на травень 2019 року запущені і активно діють 6 незалежних спеціалізованих антикорупційних органів високого державного рівня, які займаються протидією та боротьбою з корупцією.

Важливі зрушення відбулися у сфері державного управління, енергоефективності. За критерієм «Мобільність і контакти між людьми» у 2019 р. було схвалено Національну стратегію інтегрованого управління кордонами та відповідний план заходів до 2025 року. Спостерігалася активність у реалізації цілі, спрямованої на молодь, освіту, розвиток навичок і культуру та дослідження й інновацій [51].

Аналізуючи діяльність України у напрямку реалізації 20 критеріїв, запропонованих в рамках Східного партнерства в 2020 році необхідно відзначити, що нашій державі вдалося впровадити такі розділи: «Фінансова інфраструктура», «Європейська школа східного партнерства», «Дослідження та інновації», в той же час інші перебувають у стадії виконання, окрім розділу «Енергоефективність», де маємо слабкий прогрес (див. додаток В).

Загалом, на рівні міжсекторних досягнень можна зазначити поступ із гендерної проблематики, яка є наріжним каменем Угоди про асоціацію (УА) України та ЄС і має позитивну практику імплементації на рівні урядових рішень. Позитивно можна оцінити співпрацю України з ЄС у питаннях розвитку механізмів підтримки місцевого розвитку, доступу до фінансів ЄС та підтримки малого й середнього бізнесу (МСБ). Важливим моментом, що

дає можливість подивитися на успішність реалізації поставлених завдань, є завершення у 2020 році термінів виконання національних середньострокових стратегій, які тематично відповідали українським зобов'язанням у рамках реалізації 20 критеріїв [52].

У 2019 році європейській політиці Східного партнерства (СхП), що охоплює такі достатньо різні країни регіону, як Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Грузія, Молдова та Україна, виповнилось 10 років. В ЄС та шести країнах-партнерах тривало обговорення подальшої долі СхП. Саміт СхП, запланований на червень 2020 року, через пандемію перенесений на другу половину року.

18 березня 2020 року було опубліковано спільне комюніке Європейських інституцій щодо їх спільного бачення майбутнього СхП. Аналізуючи цей документ можна сказати, що він в цілому відповідає інтересам України, проте не передбачає швидшої та глибшої інтеграції в ЄС країн, які вже уклали Угоди про асоціацію з ЄС. Головний акцент спільного комюніке зроблений на галузеву співпрацю.

Передбачається інвестиційна підтримка розвитку Транс'європейської транспортної мережі (Trans-European Transport Network TEN-T), пропонується посилення підтримки розвитку зеленої економіки і, зокрема, відновлюваної енергії, спільний роумінг, підтримка приєднання до Єдиної зони платежів у євро (Single Euro Payments Area SEPA).

Це важливі і корисні кроки, але вони значною більшою мірою вписуються у концепцію посилення взаємозв'язків (interconnectivity), аніж в концепцію інтеграції. Комюніке не пропонує приєднання ані до енергетичного союзу, ані до транспортного союзу, ані до цифрового ринку. Навіть поглиблення економічної інтеграції, в рамках існуючих ПВЗВТ, описано так – «селективна та поступова економічна інтеграція цих країн у внутрішній ринок ЄС, як це передбачено ПВЗВТ» [43].

11 травня Рада ЄС нарешті затвердила та опублікувала висновки про політику щодо країн «Східного партнерства» на період після 2020 року. У своїй заяві президент Європейської ради Шарль Мішель за підсумками

відеоконференції лідерів ЄС та лідерів шести країн СхП виокремив такі пріоритети подальшої співпраці:

- розвиток економіки на засадах партнерства;
- зміцнення державних інституцій;
- подальша модернізація цифрової інфраструктури;
- реформи у сфері довкілля та усунення наслідків змін клімату;
- подальша інформаційна підтримка в країнах-членах СхП.

Як бачимо цілі подальшої співпраці ЄС рамках СхП, зокрема з Україною є досить нечіткі. ЄС планує продовжувати політику «Східного партнерства», стимулювати продовження реформ, продовжувати співпрацю у сфері торгівлі, більш детальніші і чіткіші напрямки співробітництва планують узгодити на черговому фізичному саміті у 2021 році.

Отже, можемо зробити наступні узагальнення: 1) «Східне партнерство» – політична ініціатива, що стосується відносин ЄС з шістьма «східними сусідами» - Вірменією, Азербайджаном, Білоруссю, Грузією, Молдовою, Україною. Ініціатива СхП (2009 р.) діє в межах прийнятої у 2003 р. Європейської політики сусідства (ЄПС), спрямованої на впорядкування відносин Європейської Союзу з країнами, що межують з ЄС по всьому периметру його кордонів, як на Півдні, та і на Сході; 2) формат співпраці в рамках СхП визначають країни-учасниці, а не ЄС, оскільки Євросоюз ще не чітко не визначився, що робити з цими країнами; 3) за 10 років результати співпраці виявилися абсолютно різними для країн-учасниць, лише три країни (Україна, Молдова, Грузія) підписали Угоди про асоціацію, зони вільної торгівлі та отримали безвіз; 4) головний вектор діяльності Євросоюзу із країнами-учасницями СхП - вимога проведення внутрішніх реформ в Україні та інших країнах «Східного партнерства», за уніфікованою схемою, згідно з власними планами без врахування національних інтересів держави та її ідентичності; 5) країнам Східного партнерства не тільки не надано перспективи членства в ЄС, а на сьогодні ставлять під сумнів навіть їхнє право прагнути приєднатися до ЄС у майбутньому.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПІВПРАЦІ УКРАЇНА – ЄС НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

3.1. Аналіз вебсайту Представництва Європейського Союзу в Україні

Перш ніж визначити євроінтеграційні перспективи Української держави вважаємо за доцільне проаналізувати вебсайт Представництва Європейського Союзу в Україні, яке має статус дипломатичної місії ЄС та офіційно його представляє в Україні. Відстеження поширення інформаційних повідомлень на сайті Представництва дасть змогу зробити оцінку подальшого місця України серед європейських країн та бачення ЄС стосовно євроінтеграційного майбутнього нашої країни. Контент-аналіз буде проведений шляхом аналізу в цілому вебсайту Представництва.

Отже, головними завданнями діяльності Представництва є:

- сприяння поглибленню зв'язків між Україною та ЄС шляхом співпраці з урядовим інституціями та надання вчасної й достовірної інформації про ЄС, його програми, проекти та установи;
- постійний моніторинг впровадження Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС;
- інформування громадськості щодо політики Євросоюзу;
- участь у програмах зовнішньої підтримки Європейського Союзу [54].

Саме через вебсайт Представництва (<https://eeas.europa.eu>) надаються точні й актуальні відомості про Європейський Союз та інформація про взаємовідносини між Україною та ЄС.

Аналіз інтернет ресурсу Представництва ЄС в Україні буде здійснюватися за такими критеріями:

1. Структура сайту.
2. Інформаційне наповнення.
3. Частота оновлення інформації.

4. Наявність зворотнього зв'язку.
5. Забезпечення доступу іншомовних користувачів.
6. Наявність реклами та посилань на інші ресурси.

Характеризуючи наповнення сайту за вищевказаними критеріями було виявлено наступне:

1. Структура сайту має просту, нескладну структуру, що є позитивним моментом при пошуку необхідних матеріалів та інформації. Сайт має сім розділів, які знаходяться у верхній частині сайту (див. рис. 3.1.).

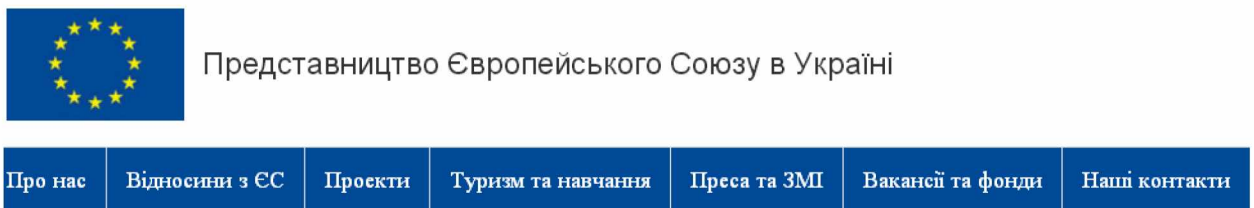

Рис. 3.1. Розділи вебсайту Представництва ЄС в Україні

Коротко охарактеризуємо зміст кожного розділу:

- «Про нас»: подається інформація про напрямки роботи та персонал Представництва ЄС в Україні;
- «Відносини з ЄС»: короткі відомості про співпрацю ЄС та Україна в різних сферах (політичній, економічній, торгівельній, фінансовій), зворотній зв'язок з громадськістю та гуманітарна допомога;
- «Проекти»: інформація про проекти, які Євросоюз реалізовує в Україні;
- «Туризм та навчання»: висвітлюється інформація про візові питання, контакти посольств країн-членів ЄС, можливості для подорожей та навчання;
- «Преса та ЗМІ»: матеріали для преси, рекомендовані дописи, відеогалерея, інформаційні бюлетені тощо;
- «Вакансії та фонди»: наявна інформація про вакансії та можливості стажування у Представництві ЄС, а також існуючі гранти й тендери ЄС.
- «Наші контакти»: контактні дані.

Кожен розділ має підпункти відповідно до тематики, тобто інформація чітко розділена, для користувачів ця особливість значно полегшує роботу на сайті. Окрім головних розділів, які розташовані зверху на сайті, внизу є додаткові теми, які містять більш детальнішу інформацію про Євросоюз.

Також, потрібно звернути увагу на дизайн сайту, він є мінімалістичним, на сторінці переважають білі та сині кольори, а вся інформація систематизована по блокам чи розділам, таким чином сторінка не виглядає перенавантаженою. Тло сайту є білим, а синій колір використовується для оформлення розділів та підтем, що характерне для символіки Євросоюзу (прапор ЄС), загалом кольорова гама є ненав'язливою та спокійною і не заважає сприймати інформацію із сайту.

Позитивним моментом є наявність кнопки «Поділитися»

, що дозволяє поширювати інформацію у визначених соціальних мережах, також можна змінити мову та здійснити пошук за ключовим словом.

Також вдалим рішенням є те, що підтеми головних розділів відкриваються зліва збоку і не зникають при прокручуванні донизу.

2. Інформаційне наповнення сайту. Важливим є поділ розміщених на сайті матеріалів за такими категоріями:

- статичні матеріали, які повинні зберігати свою актуальність протягом тривалого проміжку часу;
- динамічні матеріали, актуальність яких зберігається лише протягом обмеженого часу, через що вони повинні систематично оновлюватися;
- потокові матеріали, тобто такі, що втрачають актуальність свого змісту протягом короткого проміжку часу.

Статичні матеріали є значущими при наповненні сайту. Документи Євросоюзу (українською та англійською мовами) можна знати в таких рубриках: прогорнувши сайт до низу є розділ «Покажчики А-Я» та перейшовши до підрозділу «Регіони», серед інших підтем буде - «Access to

Documents», ввівши у рядок пошуку назву необхідного документа можна знайти необхідні матеріали; внизу сайту є рубрика «Що таке ЄС», перейшовши до неї натиснувши кнопку «Додатково» також маємо можливість переглянути завантажені матеріали; в рубриках головного меню «Проекти ЄС» та «Відносини з ЄС» також можна знайти документи за темою.

Розміщення статичних документів по різних розділах є певним недоліком даного сайту, оскільки відбувається розсіювання інформації й на пошук даної інформації необхідно затратити додатковий час.

До динамічних матеріалів можна віднести анонси майбутніх подій, які зберігають свою актуальність від моменту розміщення оголошення і до часу проведення події, а також документи для громадського обговорення. При аналізі даного сегменту виявлено, що окремого блоку для анонсів не створено, вони розміщуються послідовно у стрічці новин під головними розділами меню.

Головним серед потокових матеріалів на сайті, можна вважати виклад новин для громадськості, важливо відмітити те, що вона постійно оновлюється. Аналізуючи тематичну структуру розміщених новин Представництва можна виокремити такі підгрупи новин: новини про ЄС та його співпрацю з Україною (українською та англійською мовами); щотижневі анонси найважливіших подій, які відбудуться в Україні та ЄС; календар подій в Україні, до яких причетні Представництво ЄС в Україні або задіяні посольства країн-членів ЄС; щомісячно публікується вісник співпраці України та ЄС (українською та англійською мовами). Окрім того, до групи новин можна віднести – новини про тендери, вакансії, проекти, що фінансуються ЄС, конференції, оприлюднення перекладів документів Євросоюзу.

Необхідну користувачу інформацію щодо новин, анонсів, документів можна також шукати за допомогою рядка пошуку, але при цьому він повинен вміти правильно шукати інформацію, використовувати ключові слова,

індекси і т. д. Проаналізований сайт містить загальний рядок пошуку, в переліку розділів сайту, без можливостей використання додаткових функцій. Проте перед стрічкою новин з'являється рядок пошуку вже і з використанням заданих фільтрів (див. рис. 3.2.).

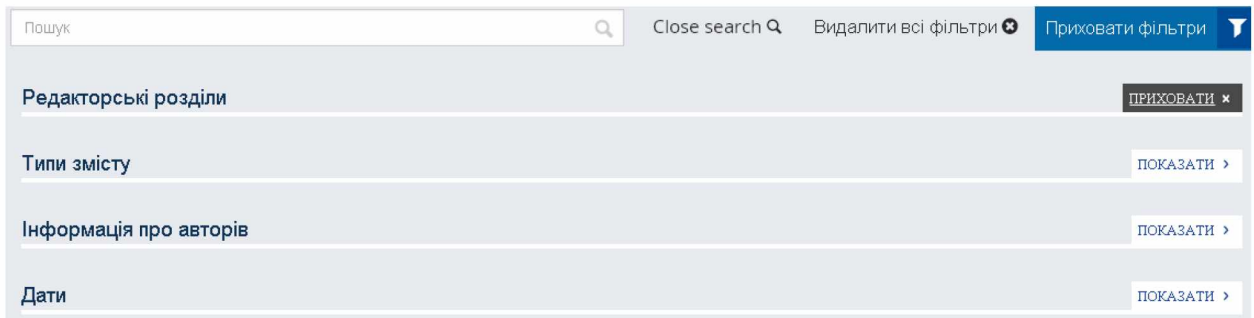

Рис. 3.2. Рядок пошуку сайту Представництва ЄС в Україні із використанням фільтрів

На сайті Представництва є можливість замовити регулярну інформаційну розсилку від Європейської служби зовнішньої дії. Щоб зробити це, потрібно натиснути на кнопку «Підписатися на розсилки та сповіщення», розташовану в самому низу вебсторінки Представництва.

3. Частота оновлення інформації. Розміщення потокової та динамічної інформації на сайті відбувається оперативно. Для прикладу, новини розміщуються щодня, або декілька разів на тиждень, зважаючи на насиченість подій. Анонси розміщаються окремими повідомленнями та в будь-який день тижня.

4. До форм зворотнього зв'язку на даному сайті можна віднести інформацію з розділу «Контакти», де зазначаються телефонні номери та електронні адреси, за якими можна звернутися до організації (див. рис. 3.3.).

Контакти

Представництво Європейського Союзу в Україні

Поштова адреса:

вул. Володимирська 101
Київ, 01033 Україна

Телефон:

Telephone: +380 (44) 390 8010

Ел. адреса:

delegation-ukraine@eeas.europa.eu

delegation-ukraine-press@eeas.europa.eu (Відділ преси та інформації)

Рис. 3.3. Інформація розділу «Контакти» Представництва ЄС в Україні

Окрім того на вебсторінці Представництва є посилання на сторінку мережі Facebook («European Union in Ukraine»), де читачі можуть звертатися до пресслужби Представництва чи висловлювати свої міркування про його роботу.

5. Забезпечення доступу іншомовних користувачів. Оскільки даний сайт створений для висвітлення двосторонніх відносин Україна – ЄС, тому більшість матеріалів доступні все ж таки в англomовному варіанті. Інтерфейс вебсайту дозволяє обрати або українську мову або англійську.

6. Ще одним компонентом сайту Представництва є **розміщення посилань на інші ресурси**. Варто зауважити, що на головній сторінці сайту не розміщено ніякої реклами, внизу сторінки є корисні посилання на сайти інституцій Євросоюзу та посилання за обраними темами (див. рис. 3.4.). Корисним є також посилання на ресурс євростату («Europa Analytics»), де можна знайти всю необхідну статистичну інформацію про ЄС.

Рис. 3.4. Розміщення посилань на сайті Представництва ЄС в Україні

Отже, проаналізувавши сайт Представництва ЄС в Україні можна зробити висновок про те, що фахівці здійснюють належну роботу стосовно змістовного та постійного наповнення вебсайту. Стрічка новин є актуальною та стосується насамперед впровадженню та поясненню зовнішньої політики ЄС й висвітленню найбільш значущих українських подій. Дизайн сайту є стриманим та необтяжливим, використана символіка ЄС. Наявні посилання на інші інституції ЄС та корисні посилання на інші ресурси. Структура сайту є цікавою, змістовною та зрозумілою для користувача. Ускладнює пошук матеріалів те, що вони розміщені у декількох місцях, можливо варто було б згрупувати дані матеріали в одному місці, щоб не розсіювати увагу користувачів.

3.2. Перспективи розвитку відносин між Україною та ЄС

Реалізація євроінтеграційної стратегії є надзвичайно складним завданням і потребує від України активних дій, спрямованих на перебудову внутрішньої ситуації за стандартами ЄС. Через це головну увагу у процесі набуття Україною членства в ЄС слід зосередити не на формалізації європейського статусу України, а на досягненні стандартів і рівня розвитку країн ЄС. Напруження сил і волі на шляху України до об'єднаної Європи є виправданим щонайменше з чотирьох причин:

1) в Європі вдало поєднанні різні політичні ідеї, які забезпечують вибір влади, що дійсно виражає волю народу. Саме в Європі існують конституційні монархії, президентські та суто парламентські форми правління. Україна, як і інші держави, має вибір і зразки для проведення політичних реформ, тому гармонізація українського законодавства з європейським сприятиме якісному зростанню рівня України до кращих світових стандартів;

2) європейська економічна система забезпечує високий рівень життя. Переваги європейського стилю життя вже відчули багато українців, які були

змушені працювати за кордоном. Для майбутнього України доцільно, щоб якнайбільше українських студентів навчалися в європейських університетах;

3) в ЄС відпрацьовано механізм забезпечення соціальної справедливості, домінування середнього класу, який забезпечує суспільну стабільність і співпрацю суспільних груп, сприяє подоланню різкої поляризації між бідними і багатими;

4) в Європі найкраще ставлення до екології і розвивається взаємно корисний симбіоз людини і природи. Європа усвідомила, що де добре для природи, там добре і для людей [42, с. 169-170].

Основними напрямками співробітництва між Україною і ЄС є енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція і внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу. Як невід’ємна частина Європи Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку.

Україна прагне повноправного членства у ЄС і наразі прагне отримати чітку перспективу членства в ньому. Про це Президент України В. Зеленський зазначав уже кілька разів, при обговоренні питань зовнішньої політики України. Він вважає, що Євросоюз – ключовий партнер України в питаннях відновлення суверенітету та територіальної цілісності й підтримки реформ, а також головний торговельний партнер, частка якого становить уже понад 40 % зовнішньої торгівлі нашої держави.

Ще в серпні 2020 р. В. Зеленський закликав лідерів країн ЄС уточнити умови вступу України у Євросоюз. На його думку, Європі варто більш точно формулювати, чого чекають від українців на їхньому європейському шляху. Ну, а чи варто вступати в Союз – вони вирішать самі [53].

На жаль, до 2025 р. питання прийняття нових членів до ЄС не планується розглядати взагалі, адже в жодному з оприлюднених у березні 2017 р. сценаріїв структурних реформ у ЄС, розрахованих до 2025 р. не

згадується про подальше розширення Європейського Союзу. В Євросоюзі існує строго квотована планова економіка, яка передбачає, що кожна держава, яка вступає в Європейський Союз, повинна включатись у спільний ринок і відповідно вона повинна запроваджувати квоти на виробництво тієї чи іншої продукції, тому для ЄС на даному етапі не вигідно приймати Україну до себе і це і є однією із проблем інтеграції України.

Євроінтеграційний рух України уповільнюється і гальмується комплексом небезпечних внутрішніх і зовнішніх чинників. Останнім часом, на фоні неналежної ефективності системи державного управління в цілому загострилися хронічні проблеми боротьби з корупцією. Несприятливий вплив на відносини Україна-ЄС мають суперечливі структурно-кадрові новації, брак стратегічного бачення, перманентні конфлікти у владній команді, а також гостре протистояння в таборі провідних політичних сил, що поділяють європейські цінності та підтримують рух до ЄС. Очевидною проблемою є те, що євроінтеграційний курс, на жаль, поки не вдалося ефективно конвертувати в позитивні та відчутні для громадян соціально-економічні зміни. З іншого боку, рух до ЄС обмежується й зовнішніми чинниками – складними процесами всередині ЄС, тривалою гібридною агресією Росії, спалахом світової пандемії COVID-19 тощо.

ЄС після Brexit переживає глибоку інституційну кризу, тому робить все можливе, щоб закрити питання або хоча б законсервувати питання членства в Європейському Союзі для європейських країн колишнього СРСР. Хоча нещодавно посол Литви в Україні В. Сарапінас заявив, що існує можливість вступу України до ЄС в найближчій перспективі. За його словами, під час другого головування Литви в Раді Європейського Союзу у 2027 р. Євросоюз міг би оголосити Україну кандидатом на вступ до ЄС. Він нагадав про ініціативу литовського експрем'єра А. Кубілюса «Україна-2027», метою якої є допомогти об'єднати зусилля країн-членів та установ ЄС для допомоги Україні у виконанні реформ. В. Сарапінас підкреслив, що це прекрасна перспектива для мобілізації України у виконанні подальших демократичних

реформ. «Без сумніву, це амбітний план. Щоб він здійснився, для України важливо закріпити успіхи і в подальшому рішуче виконувати реформи, а для ЄС – всіляко й послідовно підтримувати європейський вибір України».

На жаль у стосунках Україна – ЄС важливою залишається позиція РФ, яка продовжує відстоювати право на контроль за зовнішньополітичним курсом України, Молдови та Грузії. Існує думка, що причиною «кризи в Україні» зими 2013-2014 рр. був тиск ЄС для підписання Угоди про асоціацію всупереч бажанню РФ.

Зміцнюються позиції щодо того, що інтереси РФ необхідно враховувати. З одного боку, ЄС не йде на пряме виконання вимог РФ, не відмовляючись від Угод про асоціацію як інструменту зовнішньої політики щодо країн сусідів, з іншого - Євросоюз прагне не вступати у відверту конфронтацію з РФ, а зберегти відносини з нею, щоправда обтяжені «кризою в Україні» та режимом санкцій.

З погляду Євросоюзу російська агресія проти України обмежується анексією Криму, проблемою, яку за бажання можна «загерметизувати», як запропонував глава Вільної демократичної партії Німеччини Крістіан Лінднер, щоб мати можливість будувати відносини з Москвою. Або навіть потрактувати як результат «народного волевиявлення», єдина вада якого в тому, що воно не було належним чином оформлене – нав'язувана РФ ідея проведення «повторного референдуму» працює саме в цьому напрямі. Те, що відбувається на Донбасі, в ЄС багато хто воліє розглядати як «внутрішній конфлікт». Європейський Союзу не бажає нової холодної війни, в агресивній поведінці РФ вони вбачають загрозу Європі, і намагаються вжити всіх невійськових засобів, щоб скоригувати поведінку Росії. Український спротив російській агресії, сприйнятий крізь призму ЄС, є локальним конфліктом, ескалації якого важливо не допустити. Події в Україні постають як негативний чинник, що деструктивно впливає на відносини Росії та ЄС. Завданням ЄС є знівелювати дію цього чинника.

Перетворення конфлікту на Донбасі на «заморожений» є вигідним для Росії, оскільки дозволить відтермінувати на майбутнє вирішення проблеми на своїх умовах, коли для цього (як розраховують у Кремлі) складуться більш сприятливі обставини. Зиск, який Росія отримує від такої політики, значно перевищує фінансові й іміджеві втрати. Також це відвертає увагу від значно важливішого для самої Росії питання – анексії Криму, пересуваючи його в порядку денному міжнародних переговорів на другий план. І навіть упровадження санкцій проти РФ не змінило цієї ситуації [13, с. 28-29].

Загалом, на думку В. Горбуліна, «гібридна війна» Росії проти України – це не тільки елемент двосторонніх відносин, а ключовий інструмент російської геостратегії реваншу, кінцевою метою якої є поступове, але неухильне відновлення російського впливу і ваги на міжнародній арені [13, с. 8-10].

Загалом «суміш» проблем і викликів позначається на атмосфері, стані і перспективах відносин Києва і Брюсселя, послаблює європейську ідею всередині країни. Але очевидно й те, що від подолання насамперед внутрішніх негараздів вирішальною мірою залежать як темпи і результати євроінтеграції України в цілому, так і процес подальшої імплементації та оновлення Угоди про асоціацію. Окреслюючи перспективи євроінтеграції України, слід констатувати, що у найближчій перспективі навряд чи варто очікувати кардинальних «проривів» у відносинах Києва і Брюсселя.

18 лютого 2021 р. в Офісі Президента відбулася нарада щодо стратегії європейської та євроатлантичної інтеграції під головуванням В. Зеленського, під час якої йшлося про те, що питання членства України у ЄС має вирішитися до кінця поточного десятиліття. За інформацією пресслужби, на нараді обговорювалося, що «Україна стає країною, де всім затишно й безпечно, а членство у Європейському Союзі перестало бути гіпотетичним – це питання часу, яке має вирішитися до кінця поточного десятиліття». На зустрічі йшлося про виконання Угоди про асоціацію між Україною та

Європейським Союзом, її оновлення, а також про інтеграцію в ринки ЄС і Єдиний цифровий ринок Євросоюзу.

Проте, як зазначають експерти, виконання Угоди про асоціацію України з ЄС зменшило темп. За останній рік у Кабміні тричі міняли віцепрем'єра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. У парламенті ж говорять про проєкти, які прямо суперечать європейському законодавству. Експерти прогнозують, що вступити у Євросоюз Україні вдасться не раніше ніж через десятиліття.

Незважаючи на деякі непорозуміння у відносинах України і ЄС, увага до нашої країни досить велика. Варто зазначити, що навіть локдаун не завадив проведенню Ради асоціації за участі євродепутатів і делегації України наживо, яку очолював Прем'єр-міністр України Д. Шмигаль. Ще в жовтні ЄС провів із Президентом України В. Зеленським перший «живий» саміт з початку пандемії. У лютому в Брюсселі прийняли прем'єр-міністра України Д. Шмигала. Як результат його візиту стала Рада асоціації Україна – ЄС, яка відбулася 11 лютого.

Подібний захід із Сербією в грудні ЄС провів у форматі відеоконференції. Та сама доля очікує й на засідання з Таджикистаном. Натомість сьому Раді асоціації з Україною Євросоюз переніс із грудня на лютий, аби побачитися з українськими урядовцями наживо. І ця зустріч відбулася, попри те що ситуація з пандемією COVID-19 не покращилася.

На думку оглядачів, це демонструє значення України для ЄС. Верховний представник ЄС із зовнішньої політики й політики безпеки Ж. Боррель на пресконференції за підсумками Ради асоціації наголосив: «Усі знають, що партнерство з Україною – одне з найбільш стратегічно важливих серед усіх, які у нас є, в усьому світі». Ж. Боррель також наголосив, що угода про асоціацію між Україною і ЄС є найбільш всеохопною з-поміж усіх договорів Євросоюзу.

Головним результатом засідання в Брюсселі можна вважати початок оцінювання всіх досягнень Угоди про асоціацію. Таке оцінювання потрібно

для оновлення цього документа – саме таку мету офіційний Київ проголосив у відносинах з ЄС після приходу до влади В. Зеленського.

Інтеграція України до Євросоюзу повинна супроводжуватись заходами, які гарантували б відповідність вітчизняного законодавства праву, що формується в рамках ЄС. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу – чи не найважливіша частина механізму інтеграції нашої держави до ЄС.

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС, означає наблизити його до сучасної європейської системи права, що забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави, а також сприятиме зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався у державах – членах ЄС. Цей процес охоплює приватне, митне, трудове, фінансове, податкове законодавство, законодавство про інтелектуальну власність, охорону праці, охорону життя і здоров'я, довкілля, захист прав споживачів, технічні правила і стандарти, транспорт, а також інші галузі. Для адаптації законодавства України до правової системи ЄС 18.03.2004 Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Програма визначає механізм досягнення Україною відповідності критеріям набуття членства в ЄС. Метою адаптації законодавства України до законодавства ЄС визначено досягнення відповідності правової системи України правовому доробку ЄС (*acquis communautaire*) з урахуванням критеріїв, які ЄС висуває до держав, що мають намір вступити до його складу.

Acquis communautaire фактично є правовою системою ЄС, яка створена та розвивалася майже 50 років, тому і містить понад 14 тис. різних видів правових актів та майже 9 тис. рішень Суду ЄС. Кожна країна, яка прагне вступити до складу ЄС, повинна їх імплементувати у своє національне законодавство [42, с. 170].

Цілком зрозуміло, що вступ України до ЄС є довготривалим, багатоетапним та віддаленим у часі процесом через певні економічні проблеми, політичні та ідеологічні розбіжності, тому у контексті сучасної взаємодії України з ЄС пріоритетними напрямками діяльності органів державної влади України, спрямованими на реалізацію євроінтеграційної стратегії:

- глибокі структурні перетворення, необхідні для забезпечення стабільного зростання економіки України, подальша трансформація національної економіки на основі європейських стандартів, підвищення конкурентоспроможності національного товаровиробника шляхом приватизації підприємств і запровадження ефективної політики конкуренції вітчизняної продукції за більшістю товарних позицій, залучення західних інвестицій, приєднання рентабельних підприємств до транснаціональних груп з метою сприяння адаптації української економіки до входження у світовий економічний порядок;

- демократизація суспільних відносин, розбудова громадянського суспільства, боротьба з корупцією;

- удосконалення Україною захисту прав інтелектуальної власності, приведення національної нормативно-правової бази до європейських стандартів;

- вдосконалення організаційно-управлінського компонента євроінтеграційної стратегії України (створення структурних підрозділів з питань євро-пейської інтеграції на урядовому і відомчому, а також парламентському рівнях), проведення адміністративної реформи з урахуванням європейського вектора, втілення у життя відповідної програми підготовки та перепідготовки службовців, зміцнення фінансової складової євроінтеграційного руху України;

- реалізація широкомасштабної інформаційно-просвітницької програми, спрямованої на поліпшення знань суспільства про природу, сутність європейської інтеграції, специфіку функціонування ЄС, подолання

психологічного пострадянського бар'єру суспільної думки щодо нової системи європейських координат та інтеграційних перспектив, широке залучення наукового потенціалу для вироблення національної методології наближення України до ЄС;

- зміцнення двосторонніх контактів із суб'єктами ЄС, зокрема Францією, Німеччиною, Великою Британією, Польщею, участь України у спільних з ЄС економічних проектах, наприклад, залучення європейського капіталу до реалізації проектів транспортування енергоносіїв з Каспійського регіону на захід за маршрутом Грузія – Україна – Польща;

- активізація участі України в європейських регіональних ініціативах, а також міжнародних організаціях, залучених до економічного співробітництва в Європі;

- участь у будівництві архітектури європейської безпеки в межах інших європейських структур, насамперед ЄС, ОБСЄ та НАТО;

- поглиблення прикордонного й митного співробітництва, координація боротьби з організованою злочинністю, незаконною міграцією, наркобізнесом, відмиванням капіталів [42].

Отже, на сьогоднішній день євроінтеграція для України залишається лише недосяжною метою, задля досягнення якої необхідно провадити активну діяльність в політичній, правовій, економічній та інших сферах. Існують певні причини, через які відбувається уповільнення євроінтеграційного поступу нашої держави: довготривала політична криза, затяжна економічна криза, збройний конфлікт на сході, проблема внутрішньопереміщених осіб, важкий процес ратифікації Угоди про Асоціацію; політичний та економічний тиск з боку РФ. В контексті впливу російської агресії на відносини Україна – ЄС, безперечним є те, що вона є елементом загальної стратегії, спрямованої на те, щоб зірвати «європейський вибір» України. Адже зрозумілим є той факт, що країна із «замороженим» територіальним конфліктом ніколи не буде бажаним кандидатом на вступ до ЄС.

Висновки

Узагальнюючи результати нашого дослідження можемо зробити наступні висновки:

1. Основним документом, яким на сьогодні визначається форма, зміст, а також процедура та механізми координації співпраці між Україною та ЄС є Угода про асоціацію Україна – ЄС. Політичну частину Угоди про асоціацію було підписано 21 березня 2014 року, економічну частину — 27 червня 2014 року. 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. 1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі. Угода про асоціацію є міжнародно-правовим документом, який на договірно-правовому рівні закріплює відносини між Україною та ЄС в рамках політичної асоціації та економічної інтеграції. Договірно-правову базу співпраці Україна – ЄС складають також рамкові та галузеві угоди. Основними координуючими органами у сфері співпраці між Україною та ЄС є саміти Україна – ЄС, Рада асоціації, Комітет асоціації, Парламентський комітет асоціації, Платформа громадянського суспільства.

2. Визначено, що декларуючи своє прагнення до інтеграції з Європою Україна взяла на себе зобов'язання привести свою правову базу у відповідність до європейської. Мається на увазі про створення ефективної правової бази, яка б відповідала інтересам і прагненням українських громадян, була конституційним стержнем демократичного українського суспільства. В євроінтеграційному контексті законодавство України можна розділити на первинне та вторинне. Первинне охоплює всі угоди укладені між Україною та Європейським Союзом, а вторинне є адаптаційним, воно спрямоване на реалізацію європейської співпраці. Адаптація законодавства України до європейського полягає в обов'язковому врахуванні норм і засад законодавчої бази ЄС. Водночас Євросоюз запровадив таку кількість вимог з

узгодження українського та європейського законодавства, які просто уповільнюють реалізацію євростратегії з боку нашої країни.

3. Сучасний стан в якому перебуває ЄС можна охарактеризувати як стан кризових трансформацій. Механізми вирішення проблем часто суперечать один одному, що визначає ЄС, як інституцію, яка нездатна швидко та ефективно реагувати на ті чи інші виклики. На основі аналізу поточного стану справ Європейського Союзу можна виокремити такі: економічні та політичні проблеми, безпекові виклики, міграційна криза. Існуючий стан справ негативно позначається на взаємовідносинах з Україною, адже зосередженість на власних проблемах відволікає країн Євросоюзу від побудови стратегії із іншими країнами, в тому числі і з Україною.

4. Політика європейської інтеграції України полягає у цілеспрямованій діяльності державних та громадських інституцій, головним завданням яких є найшвидше включення нашої країни у єдині європейські політичні, культурні, економічні процеси та зв'язки шляхом вступу до Європейського Союзу. Питання євроінтеграційного руху проголошувалося ще з початку незалежності України, але необхідно відзначити, що все ж таки головною державно-політичною проблемою України у сфері євроінтеграції була «багатовекторність», яка практично завела наше суспільство у глухий кут.

Після подій 2013 – 2014 років значно активізувався курс на інтеграцію з ЄС, про що свідчать наступні заходи: ухвалення Верховною Радою 7 лютого 2019 року закону про внесення змін до Конституції України щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО; підписання Угоди про асоціацію; отримання безвізового режиму з ЄС для українських громадян, які мають біометричні паспорти набув чинності з 11 червня 2017 р.; запущена загальнонаціональна програма щодо децентралізації; провадження програми реформування державного управління; антикорупційна програма тощо.

5. Встановлено, що незважаючи на всі «жести доброї волі» з боку Євросоюзу на сьогоднішній день перспективи вступу України до ЄС залишаються нульові. Європа не зацікавлена в Україні як повноправного члена країн-учасниць Євросоюзу. Про це відкрито заявляють європейські політики та експерти. ЄС вбачає в Україні надійного партнера та своєрідний «форпост» у Східній Європі процесу євроінтеграції без формального членства, але із залученням до окремих євроінтеграційних проектів та механізмів, щось на зразок взаємовідносин із країнами Норвегії або Швейцарії.

ЄС не зацікавлений мати на своїх кордонах недемократичну авторитарну державу, а саме навпаки – існує зацікавленість в утвердженні демократичних цінностей у пострадянських країнах та відкритті для себе нових ринків, але з погляду Євросоюзу реалізація власних інтересів зовсім не обов'язково мала призвести до інтеграції кожної країни в постсоціалістичній Європі до асоційованого членства в ЄС.

Втрата інтересу з боку Євросоюзу до євроінтеграції загалом пояснюється внутрішніми проблемами всередині ЄС та негативним іміджем України – нестабільна політична ситуація, військовий конфлікт на Сході України, корупція та складна економічна ситуація. Незважаючи на те, що Україна отримує фінансову допомогу від ЄС, як у вигляді кредитів, так і у вигляді різного роду проектів, це все ж таки свідчить про небажання втратити вплив у східноєвропейському регіоні. Попри оновлення формату відносин Україна – ЄС у вигляді Східного партнерства спостерігалось повільне, вибіркоче і суперечливе втілення необхідних реформ українською владою.

6. Сайт Представництва ЄС в Україні корисний насамперед наявністю матеріалів, які стосуються двосторонніх відносин між ЄС та Україною. Тут наявна різнопланова інформація про політику та конкретні проекти, що втілюються в Україні за підтримки Європейського Союзу. Сайт має україномовну та англійськомовну версії. На сайті Представництва можна

замовити регулярну інформаційну розсилку Європейської служби зовнішньої дії, наявні посилання на сторінки Представництва в соціальних мережах. На вебсайті Представництва представлені такі розділи:

- про нас – інформація про діяльність та персонал Представництва ЄС;
- відносини з ЄС – стисла інформація про відносини між Україною та ЄС в політичній, економічній, торгівельній, фінансовій сферах, діалог із громадянським суспільством та гуманітарну допомогу;
- проєкти – інформація про проєкти та програми, які Європейський Союз реалізовує в Україні;
- туризм та навчання – інформація про візові питання, контакти посольств держав-членів ЄС, можливості подорожування до та навчання в ЄС;
- преса та ЗМІ – інформація про послуги для журналістів, що їх надає Представництво: матеріали для преси, рекомендовані дописи, відеогалереї, інформаційні бюлетені, документи тощо;
- вакансії та фонди – інформація про вакансії та стажування у Представництві ЄС, а також про наявні гранти та тендери, які оголошує Європейський Союз;
- наші контакти – контакти Представництва ЄС.

Загалом, структура сайту є цікавою, змістовною та зрозумілою для користувача.

7. Вихід з євроінтеграційної кризи необхідно вбачати в переосмисленні євроінтеграційного напрямку України із врахуванням реалій у сучасній міжнародній політиці та критично оцінюючи стан справ в нашій країні й в пошуку альтернативних рішень і підходів до взаємовідносин між Україною та ЄС. Інтеграція України до ЄС повинна проходити з використанням та побудовою новітніх партнерських програм, які зможуть задовільнити як євроінтеграційні прагнення України, так і небажання ЄС приймати нових повноправних членів найближчим часом.

Список використаних джерел

1. European Commission. Communication from the Commission COM (2004) 373 final of 12 May 2004 «European Neighbourhood Policy. Strategy paper». 2004 URL: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com (Last accessed: 20.01.2021).
2. European Commission. Communication COM (2008) 823 final of 3 December 2008 from the Commission to the European Parliament and the Council «Eastern Partnership». 2008. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0823&from=EN> (Last accessed: 21.01.2021).
3. European Commission. European Neighbourhood Instrument. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/e/european-neighbourhood-investment (Дата звернення 17.03.2021).
4. Declaration on European Identity (Copenhagen, 14 December 1973) // Bulletin of the European Communities. 1973. № 12. P. 118–122. URL: https://www.cvce.eu/obj/declaration_on_european_identity_copenhagen_14_december_1973-en-02798dc9-9c69-4b7d-b2c9-f03a8db7da32.html (дата звернення: 20.02.2021).
5. Palmowski J. A dictionary of contemporary world history (3 ed.) Oxford / Oxford University Press. 2016. URL: <http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199295678.001.0001/acref-9780199295678-e-777> (дата звернення: 23.11.2020).
6. Алгаш В., А. Піттель. Сучасна міграційна криза як виклик для Європейського Союзу. *Міжнародне право*. 2019. №12. С. 334 – 339.
7. Артёмов І. В. Проблеми і перспективи входження України в Європейський Союз : навч. посіб. / Закарпатський державний університет, Навчально-науковий інститут філософії та євроінтеграційних досліджень Ужгород, 2007. 384 с. (Вип. 7. Серія: Євроінтеграція: український вимір).

8. Боднар А. Аналіз державної євроінтеграційної політики : політико-правовий аспект. – URL: <https://instzak.com/index.php/journal/article/download/595/597/>. (Дата звернення 17.02.2021).

9. Буряк П. Ю., Лівіновська О. В. Трансформація підприємницьких структур в умовах інтеграції. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vldfa/2010_18/Burjak_Livivnovska.pdf. (Дата звернення 17.12.2020).

10. Гальцова О. Л., Дмитриченко М. І. Міжнародна співпраця України з країнами Європи в галузі освіти *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 44. С. 21 – 26.

11. Головатий М. Ф., Антонюк О. В. Політологічний словник: навч. посіб. Київ: МАУП, 2005.

12. Горбатенко В. П. Європейська інтеграція України: Політико-правові проблеми. Київ: Юридична думка, 2005.

13. Горбулін В. Світова гібридна війна: український фронт: монографія. Київ : НІСД, 2017.

14. Горбулін В., Власюк О., Ляшенко О. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році». Київ: НІСД, 2017.

15. Горюнова Є. Євроінтеграція: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2013.

16. Грицаєнко Л. Європейський Союз як організація sui generis. *Публічне право*. 2011. № 1. С. 82-87.

17. Грицяк І. А., Сурмін Ю. П. та ін. ред. Державне управління в умовах глобальної та європейської інтеграції. Енциклопедія державного управління: у 8 т. Т. 7. Київ: НАДУ, 2011. 764 с.

18. Денисюк В. Далекий обрій європейський. *Політика і час*. 2001. №9. С. 19 - 29.

19. Договір о Європейском Союзе (Маастрихт, 7 февраля 1992 года) : Міжнарод. док. від 07.02.1992 із змін. та допов. від 13.12.2007 // Офіційний

портал Верховної Ради України [сайт]. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_029. (дата звернення 17.03.2021).

20. Євроінтеграційні амбіції України на 2020 рік : підсумки публічної дискусії від 25.01.2020 року. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/news/evrointegratsijni-ambitsiyi-ukrayiny-na-2020-rik-pidsumky-publichnoyi-dyskusiyi/> (дата звернення 12.01.2021 р.).

21. Європейська інтеграція України: внутрішні чинники і зовнішні впливи. Аналітична доповідь Центру Разумкова. *Національна оборона*. 2013. № 4-5 (141-142). С. 2 - 54.

22. Європейський Союз – Україна : співробітництво у сфері вищої освіти : брошура / Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: https://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/virtual_library/eu_educational_brochure5_uk.pdf (дата звернення 16.02.2021 р.).

23. Зіняк Л. В. Військове співробітництво України та Європейського Союзу за угодою про асоціацію *Форум права*. 2013. №3. С. 245 – 250.

24. Івасечко О. Співпраця України та Європейського Союзу в галузі охорони довкілля *Українська національна ідея : реалії та перспективи розвитку*. 2012. Вип. 24. С. 73 – 78.

25. Інтеграція у рамках асоціації: динаміка виконання Угоди між Україною та ЄС : аналітичний звіт станом на листопад 2019 року. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Integratsiya-u-ramkah-asotsiatsiyi-dynamika-vykonannya-Ugody-mizh-Ukrayinoyu-i-YES_ua.pdf (дата звернення 11.01.2021 р.).

26. Кабінет міністрів України. Порядок денний асоціації Україна – ЄС. 2015. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3FshowHidden=1&art_id=243281941&cat_id=223345338&ctime=1266423569791 (дата звернення 10.12.2021 р.).

27. Калина М. Особливості євроінтеграційної політики України *Вісник НАДУ при Президентові України*. 2004. №2. С. 125 - 132.

28. Кермач Р. Проблема біженців в ЄС: довгострокові наслідки нового виклику / Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. URL: <http://dif.org.ua/article/problema-bizhentsivv-esdovgostrokovi-naslidki-novogo-vikliku> (дата звернення: 08.11.2020).

29. Кіш Є. Пошуки теоретичних моделей європейської інтеграції. *Політичний менеджмент*. 2004. № 6. С. 103 - 114.

30. Копійка В. В. Європейський Союз : історія і засади функціонування : навч. посіб. / В.В. Копійка ; за ред. Л. В. Губерського. Київ : Знання, 2009. 751 с.

31. Кордон М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2008. 171 с.

32. Краєвська О. Угода про асоціацію між Україною та ЄС : співпраця у сфері освіти та науки *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2014. Вип. 36. Ч. 2. С. 90 – 97.

33. Крегул Ю., В. Батрименко, Я. Костюченко. Україна та ЄС : інституційно-правове забезпечення транспарентності *Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право*. 2020. № 1. С. 14 – 22.

34. Круглашов А. Співпраця України та Європейського Союзу в галузі освіти і науки *Політичний менеджмент*. 2005. №4. С. 115 – 127.

35. Круговий Д. Вплив європейської і євроатлантичної інтеграції на забезпечення політичної безпеки України *European political and law discourse*. 2020. Vol. 7. Issue1. P. 21 – 28.

36. Лікарчук Д. С. Європейський Союз та Україна : перспективи та проблеми адаптації *Міжнародні відносини : теоретико-практичні аспекти*. 2019. Вип. 3. С. 41 – 49.

37. Майданик О. О. Міграційна криза в ЄС та її вплив на безпекову ситуацію у світі *Наукові записки студентів та аспірантів. Серія «Міжнародні відносини»*. 2020. Вип. 5. С. 307 – 406.

38. Майданик О. О. Співпраця України та ЄС : сучасний стан і перспективи *Наукові записки*. 2001. Т. 19. Спец. вип. С. 266 – 230.

39. Макар Ю. Євроінтеграційні орієнтири України. *Науковий вісник Чернівецького університету: Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини*. 2014. Вип. 702-703. С. 104-110.

40. Матюшенко І. Ю. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції: навч. посіб. / І. Ю.Матюшенко, С. В.Беренда, В. В. Резніков; за ред. І.Ю. Матюшенко. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 496с.

41. Механізми регулювання інтеграційних процесів в Україні: навч. посіб. / [І. В.Артёмов, В. Д.Бакуменко, В. Д.Бондаренко та ін.]. Ужгород : Ліра, 2009. 656 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”; Вип. 15).

42. Міжнародні відносини та зовнішня політика України : підручник / [Ю. В. Пунда, І. П. Козинець, В. С. Клименко та ін.]. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 328 с.

43. Мовчан В. Східне партнерство : хотіли інтеграцію з ЄС, але дива не буде *Реанімаційний пакет реформ*. 28.04.2020. URL: <https://rpr.org.ua/news/skhidne-partnerstvo-khotily-intehratsiiu-z-yes-ale-dyva-ne-bude/>. (дата звернення 13.02.2021 р.).

44. Оржель О. Європейська інтеграція та європеїзація: тотожність та відмінність *Державне управління та місцеве самоврядування* 2011. Вип. 2 (9). С. 24 - 33.

45. Палагнюк Ю. В. Державна євроінтеграційна політика України: теорія, методологія, механізми: монографія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014.

46. Палагнюк Ю. В. Трансформація фінансових інструментів співробітництва Європейського Союзу з Україною *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 1. С. 99 - 105.

47. План дій «Україна – Європейський Союз» від 12.02.2005. Верховна Рада України : Офіційний веб-портал. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_693 (дата звернення 21.01.2021 р.).

48. Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію. Міжнародний документ від 20.11.2009. Верховна Рада України : Офіційний веб-портал. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_990 (дата звернення 22.11.2020 р.).

49. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2014 р. № 346 «Про Урядовий офіс з питань європейської інтеграції». Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/346-2014-%D0%BF> (дата звернення 29.11.2020 р.).

50. Поступ України у виконанні двадцяти досягнень Східного партнерства до 2020 року : моніторинговий звіт Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства станом на 1 вересня 2018 року. URL : <https://www.civic-synergy.org.ua/analytics/postup-ukrayiny-u-vykonanni-dvadtstyaty-dosyagnen-shidnogo-partnerstva-do-2020-roku/>. (дата звернення 17.03.2021 р.).

51. Поступ України у виконанні двадцяти досягнень Східного партнерства до 2020 року : моніторинговий звіт [вересень 2018 – вересень 2019]. 3-тє вид. URL : <https://www.civic-synergy.org.ua/analytics/ukraine-s-implementation-of-20-eastern-partnership-deliverables-for-2020/>. (дата звернення 22.03.2021 р.).

52. Поступ України у виконанні двадцяти досягнень Східногопартнерства до 2020 року : Моніторинговий звіт Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства [Вересень 2019 – вересень 2020 року]: Збірка / За заг. ред. Геннадія Максака ; Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Київ : 2020. 40 с. URL : <http://eap-csf.org.ua/propozitsiyi-unp-fgs-shp-do-novoyi-dorozhnoyi-karti-shidnogo-partnerstva-do-2025-roku/> (дата звернення 19.02.2021 р.).

53. Потіха А. Україна – ЄС: підсумки засідання Ради асоціації та перспективи внесення змін до Угоди про асоціацію / А. Потіха; Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. URL :

http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=5120:perspektivi-integratsiji-ukrajina-es&catid=8&Itemid=350. (дата звернення 15.01.2021 р.).

54. Представництво України при Європейському Союзі : оф. вебсайт. - URL : <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo>.

55. Притула Х. М., Я. Я. Калат Розвиток євро регіонального співробітництва України та ЄС: сучасний стан та перспективи *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 6 (116). С. 27 – 31.

56. Приходько Є. Міграційна проблема на паузі: чи пройшов ЄС пік кризи біженців *Українська правда*. 20.09.2017. URL: <http://www.euointegration.com.ua/articles/2017/09/20/7071245/> (дата звернення 16.11.2020 р.).

57. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : указ президента України від 11.06.1998 р. № 615/98. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text> (дата звернення 21.12.2020).

58. Про засади внутрішньої та зовнішньої політики : закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення 21.12.2020).

59. Про Звернення Верховної Ради України до парламентів, урядів та громадськості держав Європи Постанова Верховної Ради України від 22.05.2003 № 844-IV // Офіційний портал Верховної Ради України. – URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/844-15> (дата звернення 17.02.2021 р.).

60. Про Звернення Верховної Ради України до парламентів, урядів та громадськості держав – членів Європейського [...] : Постанова, звернення від 20.06.2002 № 20-IV // Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/20-iv> (дата звернення 18.02.2021 р.).

61. Про основні напрями зовнішньої політики України: постанова Верховної ради України від 02.07.1993 р. N 3360-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text> (дата звернення 21.11.2020).

62. Прокопенко Л. Л., О. В. Ракша Розвиток інституційної основи співробітництва України та ЄС *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6. №3. С. 56 – 62.

63. Про східне партнерство / Національна платформа форуму громадянського суспільства Східного партнерства. URL: <http://eap-csf.org.ua/eastern-partnership/pro-shidne-partnerstvo/> (дата звернення 12.01.2021 р.).

64. Рафальський І. Політика євроінтеграції та її роль в процесі національного самовизначення. URL: <http://visnyk-psp.kpi.ua/ru/2011-4/10.pdf> (дата звернення 15.12.2020 р.).

65. Руденко О. М. Інтеграція європейська України : Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.

66. Сібекіна А. Ю. Перспективи розвитку економічної співпраці України з ЄС в умовах вільної торгівлі *Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право*. 2015. № 5-6. С. 97 – 104.

67. Сіренко К. Ю. Євроінтеграційна політика України: позитивні та негативні аспекти *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 22. Ч.3. С. 65 – 68.

68. Слюсаренко Ю. А. Правові засади співробітництва України та Європейського Союзу у сфері спільної безпекової та оборонної політики *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2015. Вип. 124. С. 94 – 101.

69. Ставлення громадян до вступу України до Європейського Союзу (березень 2021) : результати соціологічного дослідження / Разумков центр. - URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/stavlennia-gromadian-do-vstupu-ukrainy-do-yevropeiskogo-soiuzu-berezen-2021r> (дата звернення 11.04.2021).

70. Степаненко Н. О., Кліменко О. М. Сучасні тенденції руху України до Європейського Союзу *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. № 68. С. 65 – 74.

71. Східне партнерство / Міністерство закордонних справ України. - URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/shidne-partnerstvo/pro-shidne-partnerstvo>.

72. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. Верховна Рада України : Офіційний веб-портал. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_012/page (дата звернення 23.01.2021 р.).

73. Указ Президента України від 11.06.1998 № 615/98 «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу». Верховна Рада України : Офіційний веб-портал. URL:: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/615/98> (дата звернення 22.11.2020 р.).

74. Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». Верховна Рада України : Офіційний вебпортал. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення 30.11.2020 р.).

75. Україна в координатах Східного партнерства 2017 – 2020 рр. / Громадська синергія. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/analytics/ukrayina-v-koordinatah-shidnogo-partnerstva-2017-2020-rr/>

76. Україна 2020–2021: невинуваті очікування, неочікувані виклики : аналітичні оцінки / Разумков центр. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-PIDSUMKI-PROGNOZI-UKR-ENG.pdf> (дата звернення 13.03.2021).

77. Шемшученко Ю. С. Політологічний енциклопедичний словник. Київ: Генеза, 1997.

78. Ширша Європа – сусідство *Євробоюлетень*. 2003. Березень. С. 6-8.

Додатки

Додаток А. Концентричні кола «зовнішнього управління» ЄС та європеїзації (за Ф. Шіммельфеннігом)

	Зміст	Механізми	Умови	Вплив	Приклади
Квазі-члени	Регулювання ринку	Обумовленість, екстерналізація	Сильна залежність	Сильний, частковий	Країни ЄАВТ, Швейцарія
Держави-кандидати	Усі сфери	Обумовленість	Сильна залежність, сильні стимули	Сильний, загальний	Країни ЦСЄ у процесі вступу до ЄС
Держави-сусіди	Усі сфери	Обумовленість, соціалізація	Середня залежність, слабкі стимули	Середній, частковий	Країни ЄПС
Держави ОЕСР	Регулювання ринку	Екстерналізація	Середня взаємозалежність	Середній, частковий	США
Інші регіони	Регіоналізм	Імітація (і соціалізація)	Слабка взаємозалежність	Слабкий	Андський пакт, АСЕАН

Додаток Б. Статистичні дані щодо безробіття в країнах ЄС

Таблиця Б.1

Рівень безробіття в країнах ЄС

(вік: 15 – 74 років, розрахунок: тисяча осіб)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ЄС - 28 країн (2013-2020 рр.)	22,986	25,127	26,154	24,660	22,737	20,766	18,617	16,713	15,496	-
ЄС - 27 країн (від 2020 р.)	20,426	22,593	23,717	22,664	20,991	19,166	17,170	15,366	14,227	14,874
Єврозона - 19 країн (з 2015 р.)	16,042	18,043	19,085	18,479	17,306	16,095	14,583	13,208	12,257	12,619
Бельгія	347	369	417	423	422	390	354	301	274	282
Болгарія	376	410	436	385	305	247	207	173	143	169
Чехія	351	367	369	324	268	211	155	121	109	137
Данія	224	224	210	198	181	176	173	153	152	170
Німеччина	2,399	2,224	2,182	2,090	1,950	1,774	1,621	1,468	1,373	1,650
Естонія	85	68	59	50	42	47	40	38	31	48
Ірландія	343	344	309	268	226	195	158	137	121	137
Греція	882	1,195	1,330	1,274	1,197	1,131	1,027	915	819	755
Іспанія	5,013	5,811	6,051	5,610	5,056	4,481	3,917	3,479	3,248	3,531
Франція	2,666	2,855	3,025	3,026	3,054	2,970	2,784	2,678	2,493	2,350
Хорватія	257	297	318	327	306	240	205	152	119	135
Італія	2,061	2,691	3,069	3,236	3,033	3,012	2,907	2,755	2,582	2,310
Кіпр	34	52	69	70	63	54	47	37	32	34
Латвія	167	155	120	108	98	95	85	73	61	79
Литва	228	197	172	158	134	116	103	90	92	126
Люксембург	12	13	15	15	18	17	16	17	17	21
Угорщина	466	473	441	343	308	235	192	172	160	198
Мальта	11	11	12	12	11	10	9	9	10	12
Нідерланди	434	516	647	660	614	538	438	350	314	357
Австрія	194	209	231	245	252	270	248	220	205	243

Продовження таблиці Б.1

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Польща	1,659	1,749	1,793	1,567	1,304	1,063	844	659	558	537
Португалія	688	836	855	726	647	573	463	366	339	351
Румунія	659	627	653	629	624	530	449	380	353	452
Словенія	83	90	102	98	90	80	67	53	46	51
Словаччина	365	378	386	359	314	267	224	180	158	181
Фінляндія	209	207	219	232	252	237	234	202	184	213
Швеція	392	404	412	412	388	369	362	346	376	458
Велика Британія	2,559	2,533	2,437	1,996	1,746	1,599	1,447	1,347	1,269	-

Таблиця Б.2

Рівень безробіття в країнах ЄС

(% загальної кількості економічно активного населення;

вік: 15 – 74 років)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ЄС - 28 країн (2013-2020 рр.)	9.6	10.5	10.8	10.2	9.4	8.5	7.6	6.8	6.3	–
ЄС - 27 країн (від 2020 р.)	9.9	10.8	11.4	10.8	10.0	9.1	8.1	7.2	6.7	7.1
Єврозона - 19 країн (з 2015 р.)	10.2	11.3	12.0	11.6	10.8	10.0	9.0	8.1	7.5	7.8
Бельгія	7.2	7.6	8.4	8.5	8.5	7.8	7.1	6.0	5.4	5.6
Болгарія	11.3	12.3	13.0	11.4	9.2	7.6	6.2	5.2	4.2	5.1
Чехія	6.7	7.0	7.0	6.1	5.1	4.0	2.9	2.2	2.0	2.6
Данія	7.8	7.8	7.4	6.9	6.3	6.0	5.8	5.1	5.0	5.6
Німеччина	5.8	5.4	5.2	5.0	4.6	4.1	3.8	3.4	3.1	3.8
Естонія	12.3	10.0	8.6	7.4	6.2	6.8	5.8	5.4	4.4	6.8
Ірландія	15.4	15.5	13.8	11.9	10.0	8.4	6.7	5.8	5.0	5.7
Греція	17.9	24.5	27.5	26.5	24.9	23.6	21.5	19.3	17.3	16.3
Іспанія	21.4	24.8	26.1	24.5	22.1	19.6	17.2	15.3	14.1	15.5
Франція	9.2	9.8	10.3	10.3	10.4	10.1	9.4	9.0	8.4	8.0
Хорватія	8.8	9.4	9.9	9.9	10.1	9.8	9.1	8.7	8.1	7.8
Італія	13.7	16.0	17.3	17.3	16.2	13.1	11.2	8.5	6.6	7.5
Кіпр	8.4	10.7	12.2	12.7	11.9	11.7	11.2	10.6	10.0	9.2
Латвія	7.9	11.9	15.9	16.1	15.0	13.0	11.1	8.4	7.1	7.6
Литва	16.2	15.0	11.9	10.8	9.9	9.6	8.7	7.4	6.3	8.1
Люксембург	15.4	13.4	11.8	10.7	9.1	7.9	7.1	6.2	6.3	8.5
Угорщина	4.9	5.1	5.9	5.9	6.7	6.3	5.5	5.6	5.6	6.8
Мальта	11.0	11.0	10.2	7.7	6.8	5.1	4.2	3.7	3.4	4.3
Нідерланди	6.4	6.2	6.1	5.7	5.4	4.7	4.0	3.7	3.6	4.3
Австрія	5.0	5.8	7.3	7.4	6.9	6.0	4.9	3.8	3.4	3.8
Польща	9.7	10.1	10.3	9.0	7.5	6.2	4.9	3.9	3.3	3.2
Португалія	12.9	15.8	16.4	14.1	12.6	11.2	9.0	7.1	6.5	6.9
Румунія	7.2	6.8	7.1	6.8	6.8	5.9	4.9	4.2	3.9	5.0
Словенія	8.2	8.9	10.1	9.7	9.0	8.0	6.6	5.1	4.5	5.0
Словаччина	13.6	14.0	14.2	13.2	11.5	9.7	8.1	6.5	5.8	6.7
Фінляндія	7.8	7.7	8.2	8.7	9.4	8.8	8.6	7.4	6.7	7.8
Швеція	7.8	8.0	8.1	8.0	7.4	7.0	6.7	6.4	6.8	8.3
Велика Британія	8.1	7.9	7.5	6.1	5.3	4.8	4.3	4.0	3.8	–

Додаток В. Поступ України у виконанні 20 критеріїв в рамках СхП

№ п/п	Назва критеріїв	2018	2019	2020
Міжсекторальні досягнення				
1	Структурована взаємодія з громадянським суспільством	++	++	++
2	Гендерна рівність та недопущення дискримінації	++	++	++
3	Стратегічні комунікації, плюралізм та незалежність медіа	++	++	++
Економічний розвиток та ринкові можливості				
4	Малий та середній бізнес і регуляторне середовище	++	++	++
5	Прогалини у доступі до фінансів та фінансової інфраструктури	++	++	+++
6	Нові можливості на ринку праці на місцевому та регіональному рівнях	++	++	++
7	Гармонізація цифрових ринків	+	++	++
8	Імплементация поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ)	++	++	++
Посилення інституцій та належного врядування				
9	Верховенство права та антикорупційна інфраструктура	++	++	++
10	Реалізація ключових реформ у сфері судочинства	+	++	++
11	Проведення реформи державного управління	++	++	++
12	Безпека	++	++	++
Взаємозв'язаність, енергоефективність, довкілля				
13	Розширення головних мереж ТЕН-Т	++	++	++
14	Енергопостачання	+	+	++
15	Енергоефективність, використання відновлювальної енергії, а також зменшення викидів парникового газу	++	++	+
16	Довкілля та адаптація до зміни клімату	++	++	++
Мобільність та контакти між людьми				
17	Лібералізація візового режиму та партнерства у сфері мобільності	++	++	++
18	Молодь, освіта, розвиток навичок і культура	++	++	++
19	Європейська школа Східного партнерства	++	+++	+++
20	Дослідження та інновації	++	++	+++

+++ – виконано

++ – виконується

+ – слабкий прогрес